

ЗМІСТ

I.	Загальні особливості функціонування системи цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у 2019 році	2
II.	Природні загрози та заходи щодо усунення і мінімізації їх негативних наслідків	4
2.1	Загрози геологічного характеру	4
2.1.1	Зсуви	4
2.1.2	Підтоплення сільських населених пунктів	8
2.1.3	Руйнування та розмив берегів	18
2.2	Загрози гідрометеорологічного характеру	14
2.3	Загрози медико-біологічного характеру	19
2.4	Аналіз виникнення пожеж у природних екосистемах	21
III.	Техногенні загрози та заходи щодо усунення і мінімізації їх негативних наслідків	25
3.1	Радіаційна небезпека	25
3.2	Хімічна небезпека	26
3.3	Пожежі та їх наслідки	31
3.4	Гідродинамічна небезпека	36
3.5	Аналіз небезпек на автомобільному транспорті	37
3.6	Аналіз небезпек на залізничному транспорті	38
3.7	Аналіз небезпек на магістральних нафто-, газо- і продуктопроводах	39
3.8	Оцінка небезпек на об'єктах життєзабезпечення	40
3.9	Транскордонні загрози	46
IV.	Стан системи оповіщення	47
V.	Фінансове та матеріально-технічне забезпечення	51
VI.	Загальний аналіз виникнення надзвичайних ситуацій та небезпечних подій техногенного та природного характеру у 2019 році	55
VII.	Заходи щодо забезпечення готовності органів управління та сил цивільного захисту області до реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру	68
VIII.	Проблемні питання в сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій	71
IX.	Прогноз надзвичайних ситуацій	75
X.	Висновки і пропозиції щодо покращення стану захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру та шляхів вирішення актуальних проблем техногенної та природної безпеки	77

I. Загальні особливості функціонування системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у 2019 році

Життя та здоров'я людини, її безпека, захист об'єктів економіки і навколишнього природного середовища від впливу небезпечних техногенних, природних та інших чинників є найвищими соціальними цінностями та умовою сталого розвитку суспільства.

Невід'ємною частиною діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади є забезпечення конституційного права громадян України на безпечне життя та захист об'єктів економіки від негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

Загальні завдання та основні напрямки роботи у сфері цивільного захисту визначені Кодексом цивільного захисту України, актами законодавства, іншими нормативно-правовими документами облдержадміністрації з питань цивільного захисту, промислової безпеки та охорони праці, охорони навколишнього природного середовища, охорони здоров'я, заходами Цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту Чернігівської області на 2016-2020 роки. Завдання на 2019 рік були визначені розпорядженням голови Чернігівської обласної державної адміністрації від 18 грудня 2018 року №780 "Про організацію цивільного захисту області у 2019 році".

Протягом року здійснювався комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційних, інженерно-технічних та інших заходів.

Ризики виникнення надзвичайних ситуацій невпинно зростають. Актуальність проблеми забезпечення природної та техногенної безпеки зумовлена тенденціями зростання загрози життю і здоров'ю людей, збитків та шкоди територіям, які спричинені небезпечними природними явищами, промисловими аваріями і катастрофами.

Основні зусилля були спрямовані на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації та підвищення рівня захищеності населення і територій, навколишнього природного середовища, матеріальних і культурних цінностей від негативних чинників різного походження.

Так, населення, об'єкти господарювання та територія області постійно перебувають під значним негативним впливом вражаючих чинників природного та техногенного походження, які призводили до виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій, загибелі людей та значних економічних збитків.

У природній сфері залишалася неблагополучною ситуація із захворюваністю людей на небезпечні інфекційні хвороби, харчовими отруєннями та пожежами в природних екосистемах області.

Рівень безпеки у техногенній сфері зумовлюється високим рівнем фізичного та морального зносу основних виробничих фондів, обмеженими можливостями щодо фінансування превентивних заходів, недостатнім матеріально-технічним оснащенням органів управління та сил реагування на надзвичайні ситуації. Також, негативно впливає на рівень безпеки недосконалість технологічних процесів у багатьох галузях промисловості, недостатні можливості у сфері розвитку і реконструкції виробничого потенціалу з дотриманням сучасних вимог безпеки тощо.

Слід зазначити, що до значних людських втрат та травмування з року в рік призводять дорожньо-транспортні пригоди та побутові пожежі.

Протягом 2019 року на території області зареєстровано 4390 надзвичайних ситуацій та небезпечних подій, з них 5 класифіковані як надзвичайні ситуації. Внаслідок надзвичайних ситуацій та небезпечних подій 834 особи постраждали та 273 особи загинули.

В порівнянні з 2018 роком кількість надзвичайних ситуацій та небезпечних подій (у 2018 році – 3234) збільшилась на 35,7%, при цьому кількість постраждалих (у 2018 році – 849 осіб) та кількість загиблих (у 2018 році – 274 особи) зменшились відповідно на 1,8% та 0,4%.

У сфері вжиття заходів захисту населення від надзвичайних ситуацій здійснювалось уточнення планів та забезпечення постійної готовності сил і засобів до евакуації населення при виникненні безпосередньої загрози життю та заподіяння шкоди здоров'ю людей. Значна увага приділялась як забезпеченню безперервного функціонування та експлуатаційно-технічного обслуговування систем оповіщення усіх рівнів, так і модернізації територіальної системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

Здійснювалися заходи з організації взаємодії і сталого зв'язку між суб'єктами державного моніторингу та органами управління цивільного захисту щодо оперативного надання інформації з питань попередження надзвичайних ситуацій та у разі їх виникнення.

За рахунок всіх джерел фінансування продовжувалися роботи із створення запасів матеріально-технічних резервів усіх рівнів в обсягах, необхідних для проведення невідкладних робіт, пов'язаних із ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Крім того, у 2019 році підготовлено і проведено 7 засідань обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, на яких розглянуто 27 питань, та 4 засідання регіональної Ради з питань безпечної життєдіяльності населення, на яких було розглянуто 19 питань.

З метою підготовки органів управління і сил цивільного захисту Чернігівської області до дій за призначенням продовжувалось навчання керівників усіх рівнів з питань цивільного захисту.

Через засоби масової інформації до населення щоденно доводилася оперативна інформація про основні надзвичайні ситуації і події та їх наслідки. В разі створення загрози для життя і здоров'я населення надавалися рекомендації щодо дій в умовах виникнення можливих надзвичайних ситуацій.

Над доповіддю працював колектив Департаменту з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації при активній підтримці структурних підрозділів Чернігівської обласної державної адміністрації, управлінь, підприємств та організацій області.

II. Природні загрози та заходи щодо усунення і мінімізації їх негативних наслідків

До характерних для нашого регіону природних загроз відносяться небезпеки медико-біологічного характеру, пожежі у природних екосистемах, небезпечні процеси і явища геологічного та гідрометеорологічного характеру.

2.1. Загрози геологічного характеру

На території області має місце розвиток природних екзогенних геологічних процесів, який, особливо в межах населених пунктів, створює реальну загрозу для населення, об'єктів економіки та інфраструктури, що потрапляють до зони негативного впливу цих небезпечних процесів.

Залучення територій з розвитком природних екзогенних геологічних процесів до сфери господарської діяльності призводить до неминучих змін навколишнього середовища та супроводжується техногенним посиленням природного перебігу процесів.

2.1.1. Зсуви

Зсув – це зміщення похилої площини мас ґрунту з вершини або схилу узгір'я до підшови під дією сили тяжіння. Причинами виникнення зсувів є сукупність ряду природних причин (підземні та поверхневі води, атмосферні опади, вивітрювання) та деякі види діяльності людини (будівельні роботи, вибухи, буріння свердловин). Згідно з міжнародною статистикою до 80% зсувів у наш час пов'язані з діяльністю людини.

Зсуви формуються, як правило, на ділянках, які утворені водоопірними та водоносними породами ґрунту. Вони виникають унаслідок порушення рівноваги в ґрунтах та підстилаючих породах, що може бути викликано підмивом водою, ослабленням міцності порід при вивітрюванні та перезволоженні опадами або підземними водами, в результаті чого сили зчеплення на поверхні зміщення стають меншими, ніж гравітаційна сила, що діє на масу породи.

Небезпека зсувів полягає в тому, що величезні маси ґрунту, раптово зміщуючись, можуть призвести до руйнування будівель та споруд, залізничних і шосейних доріг, мостів та великих жертв серед населення. Масштаби катастрофи залежать від

ступеня забудови та заселення території, а також від величини самого зсуву.

На території області зсуви мають розвиток на крутих берегах і крутих схилах долин річок Десна, Дніпро, Удай, їх притоках, а також в ярах і балках.

Адміністративно ці території відносяться до Коропського, Новгород-Сіверського, Прилуцького, Срібнянського районів та м. Чернігова. 24 населеним пунктам області загрожують зсувні процеси. Загальна площа таких земель складає 12,8268 км².

Крім того, на території Коропського району в районі сіл Розльоти на площі 0,2 км², Бужанка - 0,2 км², Вишеньки - 0,3 км², Оболоння - 0,1 км² зсувонебезпечні ділянки знаходяться за межами населених пунктів (береги річки Десна).

Кількість зсувонебезпечних ділянок щороку змінюється внаслідок ліквідації (зрізання, зчищення) або появи на тілі раніше закартованих дрібніших молодих зсувів та їхньої активізації.

Перелік зсувонебезпечних територій в Чернігівській області

Адреса	Ураженість території зсувами, кв. км	Кількість зсувів, од.	Кількість населених пунктів у зонах зсувів
Коропський район	0,55	7	4
<i>с. Мезин</i>	0,2	2	1
<i>с. Деснянське</i>	0,05	1	1
<i>с. Радичів</i>	0,2	3	1
<i>с. Оболоння</i>	0,1	1	1
Новгород-Сіверський район	1,5088	23	4
<i>м. Новгород-Сіверський, в т.ч.</i>	0,0088	20	1
<i>вул. І.Богуна</i>	0,0006	1	
<i>вул. І.Буяльського</i>	0,0006	1	
<i>вул. Вокзальна</i>	0,0006	1	
<i>вул. М.Грушевського</i>	0,0012	3	
<i>вул. Дружби</i>	0,0006	1	
<i>вул. Деснянська</i>	0,0004	1	
<i>вул. Зелена</i>	0,0002	1	
<i>вул. Козацька</i>	0,0007	1	
<i>вул. Молодіжна</i>	0,0001	1	
<i>вул. Набережна</i>	0,0002	1	
<i>вул. Пушкіна</i>	0,0002	1	
<i>вул. Робоча</i>	0,0008	1	
<i>вул. Рокосовського</i>	0,0002	1	
<i>вул. Суворова</i>	0,0002	1	
<i>вул. Сухомлинівська</i>	0,001	1	
<i>вул. Школьного</i>	0,0002	1	
<i>пров. Весняний</i>	0,0006	1	
<i>пров. Козацький</i>	0,0004	1	
<i>с. Камінь</i>	0,3	1	1
<i>с. Пушкарі</i>	0,4	1	1
<i>с. Щурівка</i>	0,8	1	1
Прилуцький район	2,7	9	6
<i>смт Ладан:</i> <i>- район селищного стадіону,</i> <i>- проїзд за будинком управління</i> <i>ТОВ ПК "Пожмашина"</i> <i>(вул. Миру 100 А),</i> <i>- житловий будинок вул.Миру,75А</i>	1,0	3	1

Адреса	Ураженість території зсувами, кв. км	Кількість зсувів, од.	Кількість населених пунктів у зонах зсувів
<i>с. Полонки:</i> - вул. Димитрівська, будинки №№15-27, - вул. Кринична, будинки №№63-65	0,4	2	1
<i>с. Стрільники:</i> вул. Колошенка, будинки №№61-63	0,3	1	1
<i>с. Ярова Білещина:</i> вул. Берегова	0,4	1	1
<i>с. Івківці:</i> вул. Джерельна	0,3	1	1
<i>с. Голубівка:</i> вул. Златоустівська, будинки №№102-110	0,3	1	1
Срібнянський район	4,7	9	9
<i>смт Срібне</i>	1,0	1	1
<i>с. Гурбинці</i>	0,6	1	1
<i>с. Дейманівка</i>	0,5	1	1
<i>с. Сокиринці</i>	0,6	1	1
<i>с. Калюжниця</i>	0,5	1	1
<i>смт Дігтярі</i>	0,3	1	1
<i>с. Гнатівка</i>	0,4	1	1
<i>с. Іванківці</i>	0,4	1	1
<i>с. Васьківці</i>	0,4	1	1
м. Чернігів	3,368	14	1
Чорторіївський Яр, вул. Селюка, 15, 17	0,25	1	-
Учбовий корпус ПТУ 16	0,52	1	-
Чорторіївський Яр, вул. Козацька, 15	0,033	1	-
вул. Воскресенська, автовокзал №2	0,45	1	-
Єлецький монастир	0,55	1	-
вул. Князя Чорного, 2	0,32	1	-
вул. Десняка, 43/3	0,06	1	-
вул. Сіверянська, 7/2	0,08	1	-
вул. Межова, між будинками №47 та №49	0,1	1	-
Схил між пам'ятником М. Коцюбинському та Іллінською церквою	0,12	1	-
вул. Кропивницького, 25	0,38	1	-
вул. Кропивницького, район ЗОШ №24	0,45	1	-
вул. Кропивницького, 165	0,03	1	-
вул. Кропивницького, 205, 207 а	0,025	1	-
Всього	12,8268	62	24

Карстові процеси

Адреса	Ураженість карстом, кв. км	Відкритий кв. км	Напіввідкритий, кв. км
Дорога Новгород-Сіверський - Комань	0,8	0,6	-

Зростання активності прояву зсувного процесу відбувається під впливом природних та антропогенних факторів.

До основних природних чинників зсувних процесів відносяться метеорологічні та гідрологічні, їх дію можна суттєво зменшити шляхом застосування пасивних та активних засобів інженерного захисту: зниження ерозійної та абразійної дії вод, перепланування поверхні та дренажу схилів, закріплення схилів рослинністю, технічна меліорація ґрунтів та регулювання поверхневого стоку на схилах.

До основних антропогенних факторів, які негативно впливають на розвиток зсувних процесів, відноситься господарська діяльність: під час будівельних робіт створюється додаткове навантаження на схили, витіки води з водних споруд та комунікацій призводять до надмірного обводнення зсувонебезпечних територій.

Небезпека зсувів полягає в тому, що величезні маси ґрунту, раптово зміщуючись, можуть призвести до руйнування житлових і господарських будівель та інфраструктурних об'єктів, а також до жертв серед населення. Масштаби надзвичайної ситуації залежать від ступеню забудови та заселення території, а також від величини самого зсуву.

Найбільш загрозна ситуація через ерозійно-зсувні процеси протягом 2010-2014 років склалась на території м. Новгород-Сіверський, де створилась реальна загроза пошкодження будинків. Через руйнацію зливної каналізації в зоні зсувних процесів опинились частина приміщень ДП «Готелю "Слов'янський"», було зруйновано дорожнє полотно на декількох вулицях, в прогресуючій ерозійно-зсувній зоні опинилися магістралі газопостачання та водовідведення.

Протягом 2015-2018 років на ліквідацію наслідків зсуву і ерозійних явищ в м. Новгород-Сіверський були виділені кошти в сумі понад 1,7 млн гривень.

Рішенням сімнадцятої сесії сьомого скликання Чернігівської обласної ради №11-17/VII від 04 квітня 2019 року було затверджено додатковий перелік видатків обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2019 рік, до якого був включений природоохоронний захід «Реконструкція протиерозійної споруди по ліквідації ерозійних явищ по вул. Михайла Чалого в місті Новгород-Сіверський Чернігівської області». На виконання цього заходу були виділені кошти в сумі 699,21 тис. гривень. Роботи проведені силами ТОВ «ТМГ-Трейд».

З метою попередження та уникнення загроз надзвичайних ситуацій від геологічних чинників необхідно:

- удосконалити систему моніторингу підтоплення земель і зсувонебезпечних територій, а також механізм регулювання і контролю за впровадженням господарської діяльності на цих територіях;
- забезпечити належне фінансування та реалізацію затверджених програм природоохоронного спрямування;
- здійснити економічно та екологічно обґрунтовані протизсувні заходи до початку господарського освоєння зсувонебезпечних територій;

- здійснити аналіз ефективності використання зрошувальних земель та окремих зрошувальних систем та визначити доцільність їх подальшої експлуатації у наявному стані.

Також, при сільськогосподарській діяльності можна уникнути осередкового впливу на розвиток зсувів за рахунок зменшення замулення поверхневих водостоків та недопущення змін рельєфу шляхом засипання ярів та балок, розорювання зсувонебезпечних схилів та вирубування лісів.

2.1.2. Підтоплення сільських населених пунктів

Підтоплення є одним з найбільш поширених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Розвиток процесів підтоплення зумовлюється природними (близький рівень залягання ґрунтових вод) або техногенними чинниками (підпір водосховищ, втрати з комунікацій, засміченість каналізаційних систем, тощо) чинниками.

Підтоплення призводить до нерівномірного просідання ґрунтів з подальшою

деформацією конструкцій будівель і споруд, зниження міцних характеристик ґрунтів та виникнення зсувних зміщень на схилах, зміни хімічного складу ґрунтів (засолення), зниження інфільтраційної здатності ґрунтової товщі та заболочування території, і, як наслідок цього, до погіршення санітарних умов проживання населення, забруднення питної води, тощо.

Підтопленими вважаються

ділянки землі, в яких під впливом природних чи техногенних факторів зростає насиченість водою поверхневого шару ґрунту, що зумовлює негативні зміни геологічного середовища (заболоченість, вторинне засолення ґрунтів, їх просідання, зсуви тощо).

Постійного і сезонного підтоплення природного та техногенного характеру, в залежності від кліматичних умов, зазнають ділянки земель на площі близько 150 км² (0,5% від загальної площі області).

Найінтенсивніше процеси підтоплення відбуваються на територіях, що прилягають до заплавл річок, ділянок у зонах впливу водосховищ та каналів, а також на територіях з природними пониженнями рельєфу.

У період повені, коли спостерігається найбільше піднімання рівнів води на річках області, амплітуда коливання рівнів води на більшій частині річок досягає 3-4 м, в пониззях р. Дніпро – від 5-7 м до 8 м. У весняний період можливий повеневий розлив річок Дніпро, Десна, Сейм, Снов з підвищенням рівнів води до 8 м. Площа можливого затоплення може скласти 630 км² на р. Дніпро, 4200 км² на р. Десна та 150 км² на р. Снов. При виході води на заплаву спостерігається загроза підтоплення та затоплення населених пунктів, автомобільних доріг, сільськогосподарських угідь та інших об'єктів.

В зону затоплення потрапляють до 50 сільських населених пунктів на території Бахмацького, Борзнянського, Козелецького, Коропського, Куликівського, Менського, Новгород-Сіверського, Ріпкинського, Сосницького, Чернігівського районів, а також понижені місця м. Чернігова (річковий порт, споруди міської каналізації в районі "Мар'їної діброви").

Інтенсивні деформаційні процеси руйнування форми руслового і берегового рельєфу, особливо в період проходження весняної повені, спричиняють деградацію ґрунтів, загибель рослинного і тваринного світу, заболочення водойм, зниження їх дренажних властивостей, погіршення якості води в річках та водоймах, збільшення концентрації міогенів і пестицидів, а також забруднення підземних вод. Відмічаються відклади наносів, заростання русел і засмічення падаючими в річку в великій кількості деревами та кущами, що призводить до погіршення екологічної рівноваги річок, як природних об'єктів.

Наслідком затоплення і підтоплення земель є заболочення ґрунтів, змив гумусового шару, замулення річок та водойм, зниження їх дренажних властивостей, погіршення якості води в річках та водоймах, збільшення концентрації біогенів і пестицидів, а також забруднення підземних вод.

Площі підтоплення територій та інтенсивність процесу постійно змінюються. У районах, де домінуючими чинниками є природні (кліматичні), у багатоводні роки процес активізується.

Техногенні фактори часто мають визначальне значення, особливо як наслідок проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрати з комунікацій, створення ставків в яружно-балковій мережі, замулення річок тощо). Підтоплення в межах забудови, де фіксуються стійке порушення природного режиму, зволоження та підняття ґрунтових вод, призводить до значного погіршення умов проживання населення і функціонування господарських об'єктів.

В останні роки значна частина заплавних низинних територій річки Десна, які належать до зон можливого затоплення, забудована міськими і сільськими поселеннями, дачними будівлями, інженерними спорудами і комунікаціями. На забудованих та освоєваних територіях не здійснюються заходи щодо запобігання розвитку процесів підтоплення. Інженерних споруд та захисних дамб для ефективного запобігання затоплення територій внаслідок повеней на річці Десна в межах області майже немає.

На території Чернігівської області до об'єктів господарювання, які знаходяться в зоні можливого підтоплення, відносяться очисні споруди, що належать підприємствам житлово-комунального господарства та іншим організаціям.

Основними причинами підтоплення в населених пунктах області є:

- незадовільний стан мереж водопостачання та каналізації, відсутність централізованих систем водовідведення на забудованих та освоєваних територіях;
- незадовільний стан осушувальних систем;
- припинення експлуатації неглибоких водоносних горизонтів, високий рівень техногенного навантаження, що викликаний міською забудовою;
- порушення умов стоку поверхневих вод різними видами будівництва, інженерними спорудами і комунікаціями, які знаходяться в зоні можливого підтоплення;
- незадовільний стан та ліквідація природних дренажних систем, ярів, балок та вибалків, тимчасових водотоків в зв'язку з будівництвом на них ставків і водоймищ, які створюють підпір води і погіршують умови підземного стоку, що призводить до підвищення рівня ґрунтових вод і зумовлює підтоплення прилеглої до них території;
- зменшення дренажної здатності русел річок через їх замулення.

До числа найбільш ефективних спеціальних заходів з попередження або ліквідації наслідків підтоплення відноситься проведення водогосподарських заходів: спорудження іригаційних систем, водосховищ, каналів, створення ставків в яружно-балковій мережі, а також виточки з комунікацій тощо.

2.1.3. Руйнування та розмив берегів

Територія басейну річок Десна та Дніпро в межах Чернігівської області

відзначається складною інженерно-технічною обстановкою з чіткою тенденцією до зростання негативних проявів небезпечних геологічних процесів таких як розмив та руйнування берегів річок внаслідок природних процесів вільного меандрування. Всі річки, які протікають територією області, характеризуються вираженим весняним водопіллям. Основною водною артерією області є р. Десна. Руслові процеси на річках Десна, Дніпро та Сож, що спостерігаються в

межах Чернігівської області, мають досить високу динаміку переформування берегів, суттєво впливають на екологічну напруженість прилеглої до річки території та можуть призвести до втрати сільськогосподарських земель, територій населених пунктів, господарських об'єктів, житлових будівель, транспортних комунікацій (доріг, переходів трубопроводів, ліній зв'язку тощо).

Переформування берегів вимагає значних витрат на компенсаційні заходи: будівництво берегозахисних і берегоукріплювальних споруд, відселення населення, перенесення господарських об'єктів тощо.

Найбільша динаміка переформування берегів спостерігається на р. Десна, яка відноситься до річок, що мають найменшу стійкість русла і відповідно найбільшу інтенсивність переформування берегів.

Природне утворення нового русла (прорив меандр) може спричинити непередбачувані негативні екологічні наслідки (застійні явища, заболочення, погіршення санітарно-епідеміологічного стану) на ділянках старого русла.

Значна інтенсивність процесів переформування берегів на території області та, виникаюча внаслідок цих процесів, загроза руйнування житлових та господарських об'єктів диктують необхідність проведення системного моніторингу за умовами розвитку та динамікою процесів розмиву та руйнування берегів.

Деснянським басейновим управлінням водних ресурсів ведеться моніторинг інтенсивнорозмивних берегів річок Десна, Дніпро та Сож, в межах ділянок, що піддаються активним русловим процесам, особливо в межах території населених пунктів. Кожна ділянка спостережень розміщена на русловій формі – меандрі, де ідуть процеси розмиву берегів та акумуляції відкладів.

Динаміка розмиву та руйнування берегів р. Десна, р. Дніпро та р. Сож в 2019 році була в межах та нижче середньобагаторічних значень.

Динаміка розмиву та руйнування берегів р. Десна, р. Дніпро р. Сож та р. Снов:

№ з/п	Адреса	Довжина, км	Примітка	
<i>р. Десна</i>				
1	с. Соколівка Козелецького району, правий берег р. Десна (116,4-118,75 км від гирла)	2,35	Середньобагаторічний розмив 2,0 м / рік, в 1994-1996 роках на ділянці берега довжиною 0,45 км побудоване берегоукріплення	
2	с. Надинівка Козелецького району, лівий берег р. Десна (131,4-133,52 км від гирла)	2,12	Середньобагаторічний розмив 2,6 м / рік, в 1977-1979 роках на ділянці берега довжиною 0,76 км побудоване берегоукріплення	
3	м. Чернігів (район Бобровиця), лівий берег р. Десна (212,20-213,20 км від гирла)	1,0	Середньобагаторічний розмив 1,5 м / рік, в 2003-2008 роках на ділянці берега довжиною 0,55 км побудоване берегоукріплення	
4	с. Максаки Менського району, правий берег р. Десна (305,4- 307,0 км від гирла)	1,6	Середньобагаторічний розмив 0,6 м / рік	
5	сmt Макошине Менського району, правий берег р. Десна	I ділянка (меандра нижче берегоукріплення 319,5-320,9 км від гирла)	1,4	Середньобагаторічний розмив 1,4 м / рік, в 1977-1980 роках на ділянці берега довжиною 0,66 км побудоване берегоукріплення
		II ділянка (меандра біля Макошинського затону 327,2- 327,8 км від гирла)	0,6	Середньобагаторічний розмив 5,7 м / рік
6	с. Велике Устя Сосницького району, лівий берег р. Десна (343,5-344,7 км від гирла)	1,2	Середньобагаторічний розмив 1,4 м / рік, в 2018 році на ділянці довжиною 0,896 км проведені роботи з будівництва I пускового комплексу	
7	с. Мале Устя Сосницького району, правий берег р. Десна (345,5-346,5 км від гирла)	1,0	Середньобагаторічний розмив 0,7 м / рік, в 2008-2010 роках на ділянці	

№ з/п	Адреса	Довжина, км	Примітка
			берега довжиною 0,85 км побудоване берегоукріплення у вигляді шпор (11 од.)
8	с. Пекарів Сосницького району, лівий берег р. Десна (357,3-357,7 км від гирла)	0,6	Середньобагаторічний розмив 1,6 м / рік
<i>р. Дніпро</i>			
9	с/т Любеч Ріпкинського району, лівий берег р. Дніпро (1080,0-1082,0 км від гирла)	2,0	Середньобагаторічний розмив 1,1 м / рік, в 2009-2011 роках на ділянках берега довжиною 0,486 км (I черга) та 0,32 км (II черга) побудоване берегоукріплення
<i>р. Сож</i>			
10	с. Скиток Ріпкинського району, лівий берег р. Сож (32,0-32,5 км від гирла)	0,5	Середньобагаторічний розмив 0,4 м / рік

Найбільш водонебезпечна ситуація простежується на наступних ділянках:

- *біля с/т Любеч Ріпкинського району (лівий берег р. Дніпро)*

Внаслідок природних процесів переформування берегів р. Дніпро в межах ділянки її лівого берега біля с/т Любеч Ріпкинського району спостерігається активне руйнування берега та як наслідок втрата земель. Русло річки в межах даної ділянки поступово зміщується, що призвело до того, що на початку 2009 року воно з'єдналося з озером Симполь. Внаслідок природного прориву і виникнення нового русла річки Дніпро, створилася загроза відходу 660 га земель України до території республіки Білорусь, так як українсько-білоруський кордон проходить по фарватеру річки Дніпро.

З метою запобігання цього негативного явища у відповідності до розробленої проектної документації у 2009 та 2011 роках на даній ділянці річки Дніпро було реалізовано заходи з ліквідації розмиву берегу річки, а саме: I черга берегоукріплення протяжністю 320 м.

Для подальшого захисту даної території запроектовано II чергу берегоукріплення протяжністю 641 м, яке не здійснюється з 2012 року у зв'язку з відсутністю фінансування.

На даний час на незакріпленій ділянці берега, між шпорами, спостерігається руйнування берега з середньорічною інтенсивністю – 0,5 м/рік, а також розмив берега нижче берегоукріплення.

Середньобагаторічна швидкість розмиву на ділянці нижче берегоукріплення становить 1,1 м/рік.

Для повної ліквідації подальшого розмиву даної ділянки берега р. Дніпро необхідно завершити берегоукріплювальні роботи II черги на ділянці довжиною 321 м, а також розробити проект по III черзі берегоукріплення і в подальшому виконати роботи, передбачені цим проектом.

- *біля с. Велике Устя Сосницького району (лівий берег р. Десна)*

Водонебезпечна ситуація, що склалась біля с. Велике Устя Сосницького району, викликана природними процесами вільного меандрування річки, які призвели до утворення звивини та характеризуються високою динамікою руслових процесів на даній ділянці протяжністю близько 1 км з поступовим зміщенням русла

р. Десна в напрямку автомобільної дороги Сосниця-Шаповалівка та автомобільного мосту через р. Десна. Подальший процес переформування цієї ділянки берегу несе загрозу руйнування частини даної автомобільної дороги та підмиву опор і руйнування автомобільного мосту, а також може призвести до пошкодження міжміських кабелів зв'язку, які перетинають русло річки в цьому місці.

Моніторинг переформування даної ділянки лівого берега р. Десна свідчить про досить активну динаміку. Найбільше планове зміщення русла спостерігається в верхів'ї меандри, в напрямку автодороги. Середньобагаторічна швидкість розмиву на даній ділянці становить 1,4 м/рік.

В 2018 році з метою захисту від шкідливої дії вод даної території та об'єктів інфраструктури був розроблений робочий проект «Берегоукріплення р. Десна біля с. Велике Устя Сосницького району Чернігівської області», згідно якого у 2019 році було завершено роботи з реалізації першого пускового комплексу, а саме, влаштовано 10 кам'яних шпор (напівзагат) на ділянці берегу протяжністю 896 м. Для повної локалізації деформації русла необхідне виконання другого пускового комплексу, передбаченого проектом, а саме формування укусу і укріплення надводної і підводної частин берега, протяжністю 0,896 км.

- біля с. Пекарів Сосницького району (лівий берег р. Десна)

Внаслідок руйнівної дії течії р. Десна виникла загроза підмивання дорожнього полотна сполученням Сосниця-Пекарів на території Сосницького району, яке являє собою автомобільну дорогу обласного значення та є єдиним найближчим сполученням з райцентром чотирьох населених пунктів Пекарівського старостинського округу.

Ця ділянка р. Десна має форму меандри, яка, розвиваючись, руйнує правий берег на ділянці протяжністю 400 м з інтенсивністю від 0,5 до 1,0 м на рік.

Починаючи з 2012 року ведеться моніторинг стану переформування берегів р. Десна біля с. Пекарів Сосницького району, за результатами якого встановлено факт поступового розмиву правого берегу річки. Відповідно до даних моніторингу в 2019 році відстань від русла річки до автодороги становить менше 9 м. Для забезпечення запобігання шкідливої дії вод, вищезгадана ділянка річки потребує проведення берегоукріплювальних робіт.

- в м. Чернігові (лівий берег р. Десна)

На ділянці лівого берега р. Десна на відстані біля 1 км від м. Чернігова зафіксоване інтенсивне переформування берегу. В період з 2003 по 2008 роки на даній ділянці було побудовано берегоукріплення протяжністю 550 м, а саме, кріплення надводної та підводної частини у вигляді кам'яного накиду на щебеневому фільтрі. На даний час берегоукріплення виконує свою функцію, розмив не спостерігається.

Відповідно до даних щорічного моніторингу, нижче берегоукріплення спостерігається розмив ділянки. Згідно даних моніторингу середній розмив берегу складає 1,7 м, а максимальний зафіксований за останній рік і складає 5,2 м.

Ситуація, що склалася призводить до поступової втрати прилеглих земель (лісу). При збереженні тенденції, інтенсивні руслові процеси можуть призвести до спрямлення русла річки внаслідок прориву меандри (ширина перешийку між крилами меандри на даний час становить до 125 м). Це не тільки «віддалить» річку Десна від Чернігова на 2 км, а й призведе до погіршення санітарно-епідеміологічної

обстановки на ділянці річки біля м. Чернігів, внаслідок замулення та заростання «старого» русла.

Для зменшення впливу шкідливої дії вод р. Десна та недопущення спрямлення русла необхідне проведення відповідних організаційних та технічних заходів, направлених на укріплення берегу на даній ділянці, приблизною довжиною 350-400 м.

Виконані у 2019 році берегоукріплювальні роботи

В 2018-2019 роках реалізовано заходи відповідно до першого пускового комплексу проекту «Берегоукріплення р. Десна біля с. Велике Устя Сосницького району Чернігівської області». Влаштовано 10 кам'яних шпор, основна функція яких – зміна напрямку течії р. Десна з метою уникнення подальшої деформації берега. В 2019 році об'єкт будівництва прийнятий до експлуатації.

2.2. Загрози гідрометеорологічного характеру

Виникнення надзвичайних ситуацій та небезпечних подій гідрометеорологічного характеру здебільшого є наслідком комплексу гідрометеорологічних явищ. До нестійкості погодних умов призводить часта та різка зміна повітряних мас різного походження.

За спостереженнями останніх років характерними для нашого регіону гідрометеорологічними явищами є заморозки, сильний вітер, зниження температури повітря, різкі зміни погоди, сильні опади тощо. Гідрометеорологічні явища передусім негативно впливають на енергетику, зв'язок, комунальне господарство, автотранспорт і будівництво області.

Протягом 2019 року надзвичайних ситуацій гідрометеорологічного характеру на території області не зареєстровано.

Разом з тим, у 2019 році внаслідок несприятливих погодних умов зареєстровано 29 випадків аварійного відключення електропостачання.

Крім того, внаслідок ускладнення метеорологічних умов (пориви сильного вітру) на території області зареєстровано 3 випадки пошкодження та руйнування конструктивних

елементів покрівель будівель та споруд, а саме:

- 22 березня на території м. Чернігова та окремих населених пунктів Чернігівського, Бахмацького, Куликівського та Семенівського районів сталося руйнування конструктивних елементів покрівель 11 будівель (загальна площа 1575 кв. м) адміністративно-побутового, житлового та господарського призначення:

- м. Чернігів, вул. Незалежності, 3, магазин будівельних матеріалів «Квадратний метр» - 700 кв.м;
- м. Чернігів, вул. Шевченка, 42, офісна будівля ТОВ «Кронтекс ЛТД» - 300 кв.м;

- м. Чернігів, вул. Кругова, 72/2, господарська будівля - 45 кв.м;
- м. Чернігів, вул. Кругова, 74, житловий будинок - 49 кв.м;
- с. Анісів Чернігівського району, вул. Герасименка, 21, Анісівська загально-освітня школа I-III ступенів ім. І. Франка - 197 кв.м;
- с. Анісів Чернігівського району, вул. Герасименка, 24, Анісівський будинок культури - 14 кв.м;
- с. Старий Білоус Чернігівського району, вул. Лесі Українки, 12, житловий будинок - 60 кв.м;
- м. Бахмач, вул. Конотопська, 62, автошкола ТСО України - 20 кв.м;
- с. Григорівка Бахмацького району, вул. Шевченка, 101, цех по виробництву олії ТОВ "Агрофірма ім. Т. Шевченка" - 120 кв.м;
- смт Куликівка, вул. Горького, 1Б, господарська будівля - 20 кв.м;
- м. Семенівка, вул. Червона площа, 7А, Семенівський районний будинок культури - 50 кв.м).

• 01 липня на території Новгород-Сіверського району було пошкоджено дахи 13 житлових будинків приватного сектору загальною площею 88 кв. м, пошкоджений дах Будищанської ЗОШ I-III ступенів загальною площею 120 кв. м, пошкоджений дах Будю-Вороб'ївської ЗОШ I-III ступенів загальною площею 40 кв. м, пошкоджений дах Кам'янсько-Слобідської ЗОШ I-II ступенів загальною площею 60 кв. м.

• 13 серпня сталося пошкодження покрівель та сталося часткове руйнування конструктивних елементів покрівель 56 будівель різного призначення на території окремих населених пунктів Корюківського, Городнянського та Ріпкинського районів:

Корюківський район

- с. Перелюб - частково пошкоджено покрівлю будівлі Перелюбської загально-освітньої школи I-III ступенів (вул. Шевченка, 6) на площі близько 30 кв.м, покрівлі 6 житлових будинків та 4 будівель господарського призначення;

- смт Холми - частково пошкоджено покрівлю будівлі магазину промислових товарів Холминського споживчого товариства (вул. Центральна, 91) на площі близько 20 кв.м, покрівлі 2 житлових будинків та 3 будівель господарського призначення;

- с. Білошитська Слобода - частково пошкоджено покрівлі 2 житлових будинків та 4 будівель господарського призначення;

- с. Рибинськ - частково пошкоджено покрівлі житлового будинку та 1 будівлі господарського призначення;

- с. Камка - частково пошкоджено покрівлю 1 житлового будинку.

Городнянський район

- с. Ільмівка - частково пошкоджено покрівлю будівлі Ільмівської загальноосвітньої школи I-II ступенів (вул. Миру, 23) на площі близько 15 кв.м, покрівлю будівлі майстерні даного навчального закладу на площі близько 20 кв.м, покрівлю будівлі Ільмівської сільської ради (вул. Миру, 21) на площі близько 10 кв.м, покрівлі 15 житлових будинків та 5 будівель господарського призначення;

- с. Бурівка - частково пошкоджено покрівлю 1 житлового будинку;

- с. Ваганічі - частково пошкоджено покрівлю 1 житлового будинку.

Ріпкинський район

- смт Добрянка - частково пошкоджено покрівлю будівлі Добрянської загальноосвітньої школи I-III ступенів (вул. Преображенська, 7) на площі близько 400 кв.м, покрівлю музичної школи (вул. Центральна, 143) на площі 7 кв.м, покрівлю двоповерхового багатоквартирного житлового будинку (вул. Преображенська, 2) на площі близько 100 кв.м, та покрівлю 1 житлового будинку).

- с. Горностаївка – частково пошкоджено покрівлю сільського клубу та сільської ради.

Стихійні природні та небезпечні гідрометеорологічні явища протягом року призводили до ускладнення погодних умов, а саме:

Стихійні гідрометеорологічні явища

Заморозки відмічались на всій території області на поверхні ґрунту та висоті 2 см над ним, а також у повітрі 18, 20, 22 квітня, 24-25 вересня, 7-8 жовтня інтенсивністю 0-5° морозу.

Місцями по області на висоті 2 см над поверхнею ґрунту заморозки відмічались 14, 15, 19, 21, 23-25 квітня, 20 вересня інтенсивністю 0-5° морозу.

Сильна спека (>35°C) відмічалась місцями 23 червня, 13 серпня (35°).

Надзвичайна пожежна небезпека (5 клас) зареєстрована місцями по області 11, 24 квітня, 19-20, 24-29 травня, 1-30 червня, 1-20, 31 липня, 1-5, 8 серпня, на всій території області – 25-30 квітня, 21-23, 30-31 травня, 20-31 серпня, 1-26 вересня, 19-31 жовтня.

Небезпечні явища

Сильні опади пройшли місцями по області:

13 лютого (19 мм), 11, 28 квітня (18-35 мм), 7, 11, 24-25, 31 травня (15-46 мм), 9, 27 червня (15-27 мм), 7 липня (16 мм), 8, 16 серпня (15-28 мм).

На більшій частині території області сильні опади не спостерігались.

Град зареєстрований місцями по області 11 березня, 28 квітня, 24, 31 травня, (діаметр 7-18 мм).

Посилення вітру

В зимовий період відмічалось місцями по області до 15 м/с 21 лютого.

Навесні штормове посилення вітру зареєстроване подекуди 12, 18 березня – 15-16 м/с, на більшій частині території 10-11, 22-23 березня – 15-20 м/с.

В літній період посилення вітру відмічалось місцями по області 28 червня, 6-7 липня, 9 та 14 серпня – 15-18 м/с, на більшій частині території 2 липня – 16-28 м/с.

Восени максимальне посилення швидкості вітру до 15-18 м/с зареєстроване місцями по області 18 вересня, 1 жовтня та 3 листопада.

Налипання мокрого снігу відмічалось місцями по області 2-4, 27 січня, 6, 12-13 лютого, 1 грудня (діаметр відкладень 1-41 мм).

Тумани спостерігались

В зимовий період на більшій частині території області 30 січня, 1-4 лютого, 10-12 грудня спостерігались помірні тумани (видимість 200-500 м) та слабкі тумани (видимість 700-800 м), подекуди у південних районах до 50 м (сильні), місцями по області 1, 3, 18, 20, 26, 28-29 січня, 12 та 15-17 лютого, 15, 20, 22 грудня спостерігались помірні тумани (видимість 200-500 м) та слабкі тумани (видимість 600-900 м).

Навесні на більшій частині території області 20 березня спостерігались помірні тумани (видимість 200-500 м) та слабкі (видимість 700-800 м), місцями по області 17 березня, 12 квітня, 2, 8, 16, 23 травня помірні тумани (видимість 100-500 м) та слабкі тумани (видимість 600-700 м).

В літній період місцями по області 27 липня, 3 та 12 серпня спостерігались слабкі тумани (видимість 600-800 м), подекуди помірні тумани (видимість 300-500 м). На більшій частині території області 11 та 16 липня відмічались помірні (видимість 400-500 м) та слабкі тумани (видимість 700-800 м).

Восени на більшій частині області 20, 28 вересня, 22-25 жовтня, 12-13, 18-19, 29-30 листопада відмічались помірні тумани (видимість 300-500 м) та слабкі тумани (видимість 600-700 м). Місцями по області 1-2 вересня, 21 та 26 жовтня, 11 та 17 листопада спостерігались помірні тумани (видимість 200-500 м) та слабкі тумани (видимість 600-800 м).

Ожеледь відмічалась місцями по області 1-4, 26-28 січня, 2-3, 4, 10, 24 лютого.

Грози: першу грозу відмітили 11 березня.

У весняно-осінній період грози відмічались місцями по області 18 та 27 квітня, 1,3,8,15,21 та 30 травня, 1-2, 4, 29 червня, 8, 10, 13-16, 23-24, 26 та 29 липня, 2, 7, 16 та 31 серпня, 1 жовтня, на більшій частині території області 11 березня, 28 квітня, 7, 11-12, 22-25 та 31 травня, 5, 7-10, 13, 23 та 27 червня, 2, 7, 12, 17, 22 та 25 липня, 8-9 та 13-14 серпня, 30 вересня, 4 жовтня, 9 листопада.

Пожежна небезпека підвищувалась до високої (4 клас) 8-11 та 23-24 квітня, 7, 16-17, 21-23 та 27-31 травня, 1-30 червня, 1, 20-23 та 29-30 липня, 1-7 та 12-23 серпня, 14-18 жовтня.

Гідрологічна ситуація

Поточної зими утримувалася низька зимова межень з витратами води у грудні-січні до 50-80% від норми. У лютому, коли періоди похолодань змінювалися періодами потеплінь, розпочалось поступове збільшення витрат води і середня за лютий водність середніх та великих області річок досягла норми.

На малих річках у періоди потеплінь протягом лютого-початку березня спостерігались незначні підвищення рівнів води, у періоди похолодань – їх зниження.

На р. Білоус біля с. Кошівка протягом лютого і на початку березня сформувались три мало виражені хвилі водопілля (загальна амплітуда підйомів рівнів води над передпаводковими не перевищувала 20 см).

Максимальний рівень весняної повені на р. Білоус біля с. Кошівка спостерігався 7 березня з відміткою 227 см над нулем поста.

У третій декаді лютого розпочались весняні процеси на середніх та великих річках: руйнувався льодовий покрив та поступово підвищувались рівні води.

Повністю річки звільнилися від льодового покриву до середини березня.

Березень у басейнах річок Дніпро та Десна був теплим (середня за місяць температура повітря була на 4-5° вищою за норму) та з дефіцитом опадів.

Протягом місяця короточасні похолодання чергувалися з періодами дуже теплої погоди. Під час похолодань опади випадали у вигляді снігу, нічні морози стримували сніготанення, збільшувались втрати стоку.

До кінця березня продовжувався повільний розвиток водопілля на великих річках області, формування максимальних рівнів води розпочалось на початку квітня.

Дані про значення максимальних рівнів води повені 2019 року та строки їх проходження по гідрологічних постах Чернігівського обласного центру з гідрометеорології наведені у таблиці:

№ з/п	Водний об'єкт	Пост	Максимальний рівень води повені 2019 р., см над нулем поста	Дата проходження максимального рівня води повені 2019 р.	Багаторічні характеристики максимальних рівнів води весняного водопілля, см над нулем поста			
					Кількість років спостереження	найвищий	середній	найнижчий
1	Дніпро	Неданчичі	418	08-12.04	46	900	594	376
2	Дніпро	Дніпровське	342	08-10.04	142	637	457	312
3	Десна	Н.-Сіверський	319	31.03-01.04	125	842	550	306
4	Десна	Розльоти	395	01-05.04	86	1045	728	388
5	Десна	Макошине	373	06.04	138	876	679	358
6	Десна	Чернігів	329	08-09.04	135	985	683	305
7	Десна	Морівськ	261	12.04	132	648	483	246
8	Снов	Сновськ	161	30.03-02.04	85	400	283	102
9	Сейм	Мутин	567	30.03-02.04	93	855	720	570

В цілому під час повені 2019 року максимальні рівні води були нижчими за середньобагаторічні значення: на р. Дніпро – на 1,2-1,8 м; на р. Десна – на 2,2-3,3 м; на р. Снов та р. Сейм – на 1,2-1,5 м.

Повінь 2019 року за значеннями максимальних рівнів води була близькою до історично низької повені 2015 року.

Вода під час повені не виходила за межі русл річок.

Підтоплення населених пунктів не зареєстровано.

Пріоритетними напрямками системи захисту населення та господарства області від надзвичайних ситуацій гідрометеорологічного характеру залишаються:

- розвиток і удосконалення систем моніторингу стану навколишнього природного середовища і водного господарства: забезпечення сучасними

автоматизованими системами збору та обробки гідрометеорологічних даних, якісний аналіз даних та завчасне прогнозування розвитку процесів у часі;

- наявність та удосконалення системи реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації або її розвиток: оповіщення органів влади усіх рівнів про очікувані стихійні та небезпечні явища, можливість виникнення надзвичайних ситуацій, необхідні сили та засоби для запобігання виникненню надзвичайної ситуації або зменшення її впливу тощо.

2.3. Загрози медико-біологічного характеру

Серед медико-біологічних загроз найбільшу небезпеку становлять небезпечні інфекційні захворювання людей та отруєння людей бактеріальної етіології.

Інфекційні захворювання населення

Захворюваність населення області інфекційними хворобами реєструвалась як спорадична, так і у вигляді сезонного підйому окремих групових захворювань та грипу.

Загальна інфекційна захворюваність у 2019 році зменшилась на 5,3% та склала 178 526 випадків на 100 тис. населення (у 2018 році – 188 705 випадків на 100 тис. населення).

У порівнянні з 2018 роком зменшилась захворюваність населення гострими кишковими хворобами на 21,8%, сальмонельоз на 4,5%, бактеріальну дизентерію на 28,6%.

Захворюваність дітей на інфекційний мононуклеоз збільшилась на 1,5%, зменшилась захворюваність на кашлюк – 2 випадки проти 17), на краснуху – 9 випадків проти 17, на епідемічний паротит – 1 випадок проти 7.

Захворюваність на ГРВІ зменшилась на 4,8%, захворюваність на грип зменшилась на 43,4%, туберкульоз зменшилась на 16,6%.

Проте захворюваність вірусним гепатитом збільшилась на 17,1%: вірусним гепатитом А (69 випадків проти 33), вірусним гепатитом В (20 випадків проти 17), вірусним гепатитом С (11 випадків проти 5).

Причиною захворюваності населення на вірусний гепатит А, гострі кишкові хвороби, сальмонельоз та бактеріальну дизентерію є недотримання санітарного законодавства, а саме: асортиментного переліку, технології виготовлення страв, порушення правил особистої гігієни працівниками, дезінфекційного режиму в закладі, а також порушення умов і термінів зберігання харчових продуктів.

Катастрофічне зниження обсягів профілактичних щеплень в останні роки свідчить про поступове накопичення у популяції населення когорти сприйнятливих осіб, що може призвести до росту захворюваності на інфекції, керовані засобами специфічної імунопрофілактики.

Слід зазначити, що у 2019 році не зареєстровані захворювання на дифтерію, правець, малярію та ВІЛ.

У 2019 році в області зареєстровано **2 надзвичайні ситуації, пов'язані із захворюванням людей на небезпечну інфекційну хворобу (гепатит А) та отруєнням людей неякісними продуктами харчування (ботулізм).**

Крім того, до Борзнянської центральної районної лікарні 11 червня 2019 року з діагнозом "двостороння пневмонія, ускладнення дихання" було доставлено дитину, 2014 року народження, у вкрай тяжкому стані. Дитину було госпіталізовано до реанімаційного відділення Борзнянської центральної районної лікарні, де вона померла. Вранці 12 червня з цієї ж родини до Борзнянської центральної районної лікарні було госпіталізовано ще 2 дітей, 2018 та 2015 років народження.

Групові отруєння людей (небактеріальної етіології)

Внаслідок вживання дикорослих грибів протягом 2019 року отруїлися 4 особи. За цей же період 2018 року отруїлося грибами 9 осіб, з них 1 особа померла.

Крім того, в с. Стахорщина Новгород-Сіверського району 08 грудня внаслідок вживання корінців отруйної рослини троє хлопчиків, 2005, 2007 та 2010 років народження, у важкому стані були госпіталізовані до реанімаційного відділення Новгород-Сіверської центральної районної лікарні. Один хлопчик, 2010 року народження, помер, загрози життю інших двох хлопчиків немає.

Інфекційні захворювання сільськогосподарських та диких тварин

Протягом 2019 року в області від сказу загинуло 12 тварин. У 2018 році від сказу тварин та африканської чуми свиней загинули 89 тварин.

Основним джерелом сказу залишаються коти, собаки та лисиці.

Випадків захворювання дикої та свійської птиці пташиним грипом зареєстровано не було.

ГУ Держпродспоживслужби у Чернігівській області протягом 2019 року вживалися заходи щодо недопущення занесення та поширення збудників особливо небезпечних хвороб тварин на територію області, постійно забезпечувався захист тварин від збудників та хвороб шляхом здійснення профілактичних, діагностичних та лікувальних заходів. Так, було проведено профілактичні щеплення понад 11,7 млн голів, лікувально-профілактичну обробку 470 тис. голів, дослідження 1 млн 200 тис. голів, а також проведено дезінфекцію 4461 об'єкта загальною площею 2 млн 200 тис. м². Крім того, з 22 вересня по 05 жовтня 2019 року на території мисливських угідь була проведена кампанія з пероральної імунізації диких м'ясоїдних тварин шляхом повітряного розподілу принад, всього таким чином було оброблено територію площею 27 324 км².

Проблемним питанням в області щодо протидії епізоотіям є:

- можливість міграції диких тварин (диких кабанів) на територію області: концентрація їх в місцях наявності корму (масові посіви кукурудзи на території області та несвоєчасний збір урожаю) несе потенційну загрозу виникнення нових випадків африканської чуми свиней. Також, дика фауна являється загрозою для виникнення хвороби, що несе небезпеку для сільськогосподарських тварин;
- значне перевищення науково обґрунтованих норм популяції диких м'ясоїдних тварин, що призводить до поширення сказу в дикій фауні та є реальною загрозою виникнення цього захворювання серед домашніх тварин.

2.4. Аналіз виникнення пожеж у природних екосистемах

Аналіз пожежної ситуації в природних екосистемах свідчить, що формується вона переважно під впливом метеорологічних та антропогенних чинників.

В останні роки тривалі періоди сухої погоди сприяють виникненню пожеж у природних екосистемах області. Проблема збереження лісів від вогню набула особливої гостроти. Необережне поводження з вогнем людей разом із погодними умовами (низька відносна вологість повітря, високий температурний фон, сильний вітер, блискавки, тощо) значною

мірою обумовлюють виникнення пожеж у природних екосистемах та інколи призводять до їх розповсюдження на значних площах.

Показники імовірності виникнення великих пожеж та найбільші масштаби пошкоджень і матеріальних збитків характерні для лісів, де можливе виникнення пожежної небезпеки III-V класів, особливо на території Городнянського, Козелецького, Корюківського, Новгород-Сіверського і Семенівського районів.

Ймовірність загрози за коефіцієнтом пожежної небезпеки для Чернігівщини дещо вище від середньоукраїнського.

Пожежонебезпечний період 2019 року розпочався у березні.

Протягом пожежонебезпечного періоду зареєстровано 156 пожеж в лісових масивах на загальній площі 296,16 га

За цей же період минулого року сталося 124 пожежі настилу в лісі на загальній площі 214,32 га.

Кількість пожеж в лісових масивах за 2019 та 2018 роки:

Райони	Лісові пожежі за 2019 рік		Лісові пожежі за 2018 рік	
	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га
Обласне управління лісового та мисливського господарства	102	158,32	73	28,95
ДП „Чернігівоблагроліс”	26	81,3	16	42,87
Інші лісгосподарства	28	56,54	35	142,5
Усього	156	296,16	124	214,32

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком кількість пожеж в лісових масивах збільшилась на 25,8%, площа їх розповсюдження збільшилась на 38,19%.

Внаслідок необережного поводження населення з вогнем протягом березня-листопада зареєстровано 1770 випадків загоряння сухої трави та сміття на відкритій місцевості на загальній площі 5380,7 га.

За цей же період минулого року було зареєстровано 739 випадків загоряння сухої трави та сміття на відкритій місцевості на загальній площі 1069,5 га.

Динаміка загорянь сухої трави та сміття на відкритій території за 2019 та 2018 роки:

Рік	місяць	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Усього
2019	Кількість пожеж	-	-	306	645	31	140	75	147	269	126	31	-	1770
	Площа, га	-	-	1076,17	2353,53	28,25	239,75	173,74	370,97	710,65	354,34	73,34	-	5380,7
2018	Кількість пожеж	-	-	-	242	98	91	15	81	160	45	7	-	739
	Площа, га	-	-	-	365,55	84,89	101,08	8,75	88,43	319,64	97,15	4,04	-	1069,53

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком кількість випадків загоряння сухої трави та сміття на відкритій території та їх площа збільшилася відповідно в 2,4 рази та 5 разів.

Також, протягом 2019 року зареєстровано 60 пожеж на торфовищах на загальній площі 154,31 га. За цей же період минулого року сталося 16 пожеж на торфовищах на загальній площі 81,06 га.

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком кількість випадків загоряння торфу збільшилися відповідно в 3,8 рази та в 1,9 рази.

Крім того, протягом звітного періоду сталося 6 пожеж на

сільгоспугіддях на загальній площі 55,5 га. За цей же період минулого року пожеж на сільгоспугіддях не зареєстровано.

Під час пожеж в природних екосистемах області 4 особи загинули та 2 особи отримали опіки, за цей же період минулого року загинула 1 особа.

Протягом лютого-березня були розглянуті всі надзвичайні ситуації і події, які сталися у весняно-літній пожежонебезпечний період 2018 року, та дії органів влади під час гасіння пожеж у природних екосистемах області. На основі аналізу був розроблений і 28 березня 2019 року на засіданні обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій затверджений комплексний план заходів обласних управлінь, організацій і підприємств, місцевих органів виконавчої влади щодо протидії масовим пожежам лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період 2019 року.

Обласним управлінням лісового і мисливського господарства, комунальним підприємством "Чернігівоблагроліс", агрогосподарськими і військовими лісгоспами з метою своєчасного виявлення, локалізації і гасіння лісових пожеж у періоди високого і надзвичайно високого класів пожежної небезпеки було забезпечено постійне спостереження за лісовими масивами на 39 спостережних вежах. З цією метою на спостережних вежах обладнано 33 телевізійні системи спостереження.

Було запроваджено постійний моніторинг стану пожежної безпеки в природних екосистемах; для контролю за особливо пожежонебезпечними лісовими масивами було організовано проведення рейдів-перевірок за участю фахівців ГУ Національної поліції в області, управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернігівській області, Державної екологічної інспекції в області, місцевих органів виконавчої влади та лісгосподарських підприємств. Протягом пожежонебезпечного періоду 2018 року проведено 1616 рейдів-перевірок, за порушення правил пожежної безпеки у лісах до адміністративної відповідальності притягнуто 14 осіб.

З метою захисту населених пунктів, що розташовані поруч з лісовими масивами, недопущення розповсюдження вогню з лісових масивів на них проводилось систематичне розчищення сухої трави, чагарників та поновлення мінералізованих смуг.

У 2019 році було створено 5567,0 км мінералізованих смуг (141,9% від запланованого), забезпечено догляд за мінералізованими смугами загальною довжиною 15813,0 км (121,2% від запланованого), проведено ремонт доріг протипожежного та лісгосподарського призначення загальною довжиною 256,4 км (130,2% від запланованого), обладнано 138 водойм у лісах під'їзними шляхами та пірсами для забору води пожежними автомобілями (100,0% від запланованого), виконані роботи з очищення лісів від захаращеності на площі 314,3 га (101,4% від запланованого), встановлено 1130 одиниць наглядної агітації та аншлагів (108,7% від запланованого), перекрито всі позапланові дороги, встановлено 1277 шлагбаумів (105,5% від запланованого).

Державними, агрогосподарськими і військовими лісгоспами для забезпечення гасіння лісових пожеж було створено запас пально-мастильних матеріалів для потреб пожежогасіння загальним обсягом 52,2 т (100,6 % від запланованого).

З метою попередження виникнення пожеж у природних екосистемах області було розгорнуто широку роз'яснювальну роботу серед населення щодо правил поведінки у пожежонебезпечний період та недопущення розпалювання вогню в місцях, прилеглих до лісових масивів і лісопаркових зон.

З метою підвищення ефективності охорони лісів від пожеж необхідно організувати виконання наступних заходів:

- корегування плану дій органів управління та сил ланок територіальної підсистеми єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації під час виникнення пожеж в лісових масивах, на торфовищах та сільгоспугіддях;

- вирішення питання щодо виділення з місцевих бюджетів коштів для придбання пожежної техніки та засобів пожежогасіння і зв'язку, будівництва та утримання в належному стані протипожежних доріг та водойм;

- здійснення комплексу заходів щодо протипожежного облаштування лісів та підвищення їх пожежостійкості;

- організація через засоби масової інформації роз'яснювальної роботи з населенням щодо дотримання вимог пожежної безпеки в лісах та відповідальності за їх порушення;

- підвищення ефективності співпраці з правоохоронними і природоохоронними органами щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у виникненні лісових пожеж та проведенні несанкціонованих сільськогосподарських палів;

- суворий контроль за організацією та виконанням заходів із санітарної вирубки та очищення лісових масивів, створення протипожежних бар'єрів у лісах.

II. Техногенні загрози та заходи щодо усунення і мінімізації їх негативних наслідків

Загальний стан техногенної безпеки області обумовлений наявністю на її території 795 потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки, на яких зберігається значна кількість хімічних, вибухових і пожежонебезпечних речовин.

У структурі потенційно небезпечних об'єктів за видами небезпек домінують об'єкти вибухопожежної та пожежної небезпеки (90,9%).

Як різновиди техногенної небезпеки в області з різною інтенсивністю діють хімічна, пожежовибухова небезпеки та небезпеки на транспорті і на об'єктах комунального господарства.

3.1. Радіаційна небезпека

Двадцять шостого квітня 1986 року сталася аварія на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС. Негативні наслідки цієї техногенної катастрофи, пов'язані із викидом значної кількості радіоактивності у довкілля, з тривалим існуванням зруйнованого ядерного реактора (об'єкту «Укриття»), з виведенням Чорнобильської АЕС з експлуатації і є найтяжчими за всю історію використання атомної енергії у мирних цілях. Загальна радіоактивність речовин, що потрапили за межі реактора у довкілля, становить близько 13 ЕксаБеккерелів (понад 300 МКі). До територій, що віднесені до зон радіоактивного забруднення, входить Чернігівська область, яка є однією з найбільш постраждалих у результаті аварії на Чорнобильській АЕС. На територіях, забруднених унаслідок Чорнобильської катастрофи, опромінення у підвищених дозах зазнали не тільки люди, а й без винятку всі компоненти природного середовища. Із понадфоновим опроміненням довкілля, яке за характером накопичення є хронічним і латентним, пов'язані певні вже реалізовані радіоекологічні ефекти. При цьому є всі підстави вважати, що у майбутньому виявлятимуться ще негативніші наслідки цього опромінення.

Чернігівщина – одна з небагатьох областей України, де відсутні підприємства атомної енергетики, підприємства з видобування та переробки уранових руд, спецкомбінати та пункти захоронення радіоактивних відходів. Стан радіаційної безпеки в основному характеризується забрудненням території, що сталося після аварії на Чорнобильській АЕС та наявністю закритих джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ), рентгенапаратів, еталонних та контрольних джерел.

Радіаційний фон порівняно із 1986 роком зменшився у сотні разів. Вжиті заходи, процеси самоочищення природного середовища призвели до зменшення вмісту радіонуклідів в об'єктах довкілля, в продукції сільського господарства. А це, в свою чергу, зумовило зменшення доз зовнішнього та внутрішнього опромінення населення. Радіаційний стан територій, забруднених у результаті Чорнобильської катастрофи, на сьогодні стабілізувався і формується в основному під впливом довгоживучих радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90.

Проте існують об'єкти, що використовують у господарській, медичній та науковій діяльності джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ) і які потребують постійного контролю стану радіаційної безпеки. Щодо наявності джерел іонізуючого випромінювання, які вичерпали ресурс експлуатації, на території області раз на три роки проводяться інвентаризації радіоактивних відходів (проводилась у 2019 році).

За результатами інвентаризації на території області радіоактивних відходів не виявлено, наявні джерела іонізуючого випромінювання використовуються відповідно до експлуатаційних вимог.

Радіоактивні відходи, накопичені в області, утворилися в результаті закінчення терміну експлуатації джерел ДІВ, які використовувалися на підприємствах, в установах та організаціях, в медицині, промисловості та наукових дослідженнях.

Основна маса радіоактивних відходів, накопичених в області, утворилась в результаті проведення дезактивації території і споруд.

На території області розташовано 3 сховища радіоактивно забруднених відходів дезактивації, утворених під час проведення робіт з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС – "Корюківський", "Семенівський" та "Ріпкинський". Всі ці об'єкти розташовані в зоні обслуговування ДСП «Київський державний міжобласний спеціальний комбінат» Державного агентства України з управління зоною відчуження, що включає контроль за їх технічним та радіаційним станом.

Під час обстеження об'єктів було встановлено, що технічний стан сховища "Корюківський" є задовільним, технічний стан сховищ "Ріпкинський" та "Семенівський" – незадовільний, що пов'язано з відсутністю огорожі та в'їзних воріт. Оцінка радіаційного стану усіх трьох об'єктів задовільна, параметри радіаційного контролю знаходяться в межах тимчасово визначених контрольних рівнів.

За інформацією Північної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки Державної інспекції ядерного регулювання України 14 вересня 2019 року на міжнародному пункті пропуску для автомобільного сполучення "Сеньківка" було затримано водія автомобіля "Nissan", в якого вилучено авіаційний годинник, потужність випромінювання якого була вище допустимих норм. Забруднений предмет був вивезений працівниками КДМСК УкрДО "Радон" до місця захоронення.

В області постійно проводиться робота щодо зменшення радіаційного забруднення. Здійснюються постійні спостереження за рівнем радіації, за впливом радіонуклідів на різні компоненти природного середовища та здоров'я людей.

3.2. Хімічна небезпека

Хімічна небезпека в області пов'язана з наявністю об'єктів, що використовують хімічні речовини, забрудненням довкілля та утворенням відходів.

На території області розміщено 17 хімічно небезпечних підприємств, на яких зберігаються та використовуються 7015,5 т небезпечних хімічних речовин, з них аміаку – 6628,3 т, інших небезпечних хімічних речовин – 387,2 т. Ці підприємства розподілені за ступенями хімічної небезпеки наступним чином: II ступеню – 1 підприємство, III ступеню - 1 підприємство, IV ступеню – 15 підприємств. Кількість населення, що потрапляє в прогнозовану зону хімічного зараження, складає 1054 особи.

Найбільше хімічно небезпечних об'єктів зосереджено у м. Чернігові (4).

Стан забезпечення промисловими засобами захисту органів дихання населення області від небезпечних хімічних речовин становить:

- персоналу хімічно небезпечних об'єктів - 98,9 % (середній показник по Україні - 96,6 %);
- працівників підприємств, які потрапляють у зону можливого хімічного забруднення - 82,6 % (середній показник по Україні - 50,8 %);
- непрацюючого населення, яке проживає в прогнозованій зоні хімічного забруднення - 21,1 % (середній показник по Україні - 12,3 %).

Цільовою соціальною програмою розвитку цивільного захисту Чернігівської області у 2019 році на забезпечення промисловими засобами захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин непрацюючого населення, яке проживає в прогнозованій зоні хімічного забруднення, з місцевих бюджетів було заплановано виділити 45 тис. гривень, у 2019 році виділено 13 тис. гривень.

Для запобігання та мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій, пов'язаних з витоком (викидом) небезпечних хімічних речовин необхідно:

- створити на всіх об'єктах, які містять небезпечні хімічні речовини, системи їх раннього виявлення вилу (викиду) та оповіщення виробничого персоналу і населення, що працює та проживає у зоні можливого хімічного забруднення;
- застосувати найбільш прогресивні хімічні технології з метою запобігання промисловим аваріям і захисту людей та навколишнього середовища;
- створити ефективні системи технологічного контролю і діагностики безаварійної зупинки виробництва та уникнення аварійної ситуації;
- завчасно спрогнозувати зони ймовірного хімічного забруднення довкілля при реальних метеоумовах;
- завчасно накопичити необхідну кількість засобів індивідуального та колективного захисту виробничого персоналу.

В області практично вирішена проблема поводження з промисловими відходами I-III класів безпеки. Вжиття організаційних та адміністративних заходів дало змогу виключити їх розміщення в навколишньому природному середовищі – частина утилізується на існуючих установках, інші – передаються для

знешкодження на відповідних потужностях за межі області.

У зв'язку з неповним охопленням власників відходів статистичним спостереженням, отримані дані не відповідають фактичним обсягам утворених відходів і не відображають реальну картину щодо операцій з ними.

У місті Чернігові захоронення рідких промислових токсичних відходів проводилось у ставках-накопичувачах, які почали будуватися на початку 60-х років минулого століття. З липня 2005 року експлуатація об'єкту припинена. На 01.01.2019 у ставках-накопичувачах залишається біля 130 тис. м³ токсичних

відходів, які негативно впливають на всі компоненти навколишнього природного середовища: спостерігається розширення ореолу забруднення ґрунтових вод, забруднення атмосферного повітря продуктами випаровування та ґрунтів прилеглих територій важкими металами. Тому вони підлягають закриттю та рекультивації.

Крім того, на території Чернігівського району наявна установка (інсинератор «Мюллер СР-50») зі спалювання відходів від надання послуг з охорони здоров'я людей, власником якої є КЛПЗ «Чернігівський обласний протитуберкульозний диспансер». Проектний обсяг видалення відходів становить 146 т на рік.

Не вдалося вирішити питання системного використання золи КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ фірми «ТехНова» в будівельній галузі. Не знайдені інші напрямки її використання, що значно зменшило б навантаження на об'єкти довкілля.

Негативним чинником діяльності підприємства є значні обсяги утворення золи від спалювання вугілля, якої щорічно

утворюється близько 100 тис. т.

Для розміщення основних виробничих відходів – вугільної золи та шлаку – КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ фірми «ТехНова» використовувався золовідвал №1, розташований у II поясі санітарно захисної зони р. Десна на відстані 1 км від підприємства. При допомозі гідравлічної системи відбувається золо- та шлаковидалення. Золовідвал №1 займає площу 36 га і поділений на 7 секцій з висотою дамб 8,5-10 метрів. Проектна потужність золовідвалу, який експлуатується з 1961 року, згідно з проектом, розробленим проектним інститутом «Променергопроект» складає 1851 тис. т. На території золовідвалу № 1 розташований шламонакопичувач площею 1 га та 2 шлаконакопичувачі.

У 2002 році ВАТ «Інститут «Чернігівводпроект» розроблено проект «Золонаконичувач №2 КЕП «Чернігівська ТЕЦ» фірми «ТехНова». Згідно з проектом потужність золонаконичувача №2 складає 900,85 тис. т золи. На сьогоднішній день резерв вільних площ золонаконичувача №2 вичерпано. У зв'язку з тим, що золонаконичувач №2 заповнений, розпорядженням Чернігівської районної державної адміністрації від 25.02.2011 № 99 затверджено містобудівні умови й обмеження забудови земельної ділянки для об'єкту «Будівництво золонаконичувача №3» на території Київської сільської ради Чернігівського району. Місткість золонаконичувача запланована в межах 1512 тис. т, орієнтовно термін експлуатації визначено 8,4 роки.

На золовідвалах підприємства накопичено 3390875,191 т золи. За результатами вишукувань, проведених фахівцями Українського наукового гігієнічного центру, зола КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ фірми «ТехНова» може використовуватись для виробництва будівельних матеріалів.

При існуючих темпах спалювання вугілля та відсутності альтернативних джерел палива питання необхідності виділення додаткових земельних ділянок для

складування золи буде постійно поставати перед органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Проблеми у сфері поводження з твердими побутовими відходами на території області досягли свого найвищого рівня загострення. Стан місць видалення твердих побутових відходів становить реальну небезпеку для довкілля та населення, що проживає на прилеглих територіях. На більшості їх відсутні спеціальні природоохоронні споруди та системи екологічного моніторингу, не визначені технологічні карти, накопичення сміття проводиться безсистемно, ущільнення та присипка ґрунтом здійснюється не своєчасно або взагалі не проводиться, не ведеться облік відходів, не відновлюється або відсутнє обвалування, прилегла територія засмічена відходами.

Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки взагалі ставить під загрозу процес сміттєвидалення в більшості районних центрів. На територіях сільських рад відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складаються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різноманітність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами.

Через відсутність на Чернігівщині сміттєпереробних та сортувальних комплексів на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням.

Крім того, в області існує проблема, яка на сьогодні не містить вираженого характеру, але через певний час її наслідки будуть становити реальну загрозу як об'єктам довкілля, так і здоров'ю населення прилеглих територій. Суть її полягає в тому, що в результаті життєдіяльності населення утворюються відходи, які містять небезпечні складові, зокрема відпрацьовані люмінесцентні та енергозберігаючі лампи, відпрацьовані хімічні джерела струму, зіпсована електронна техніка та електричне обладнання, відходи автотранспорту тощо. Враховуючи досягнення науково-технічного прогресу, обсяги побутових відходів, що утворюються у населення та містять небезпечні складові, будуть постійно збільшуватися. Вказані групи відходів в основному не вилучаються, а вивозяться на полігони та сміттєзвалища за унітарною схемою видалення. При цьому на даному етапі, не можливо оцінити їх обсяги та наслідки для довкілля.

Органи місцевого самоврядування за відсутності відповідної інфраструктури щодо збору й переробки таких відходів та цільового фінансування не забезпечують вирішення зазначеної проблеми.

Основні причини такого становища – відсутність коштів в органів місцевого самоврядування, на яких покладена відповідальність за забезпечення цієї ділянки роботи, та неналежне виконання обов'язків визначеними комунальними підприємствами.

В області існує нагальна проблема з впровадження інноваційних технологій у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема для вирішення проблем поводження з твердими побутовими відходами.

Питання будівництва сміттєпереробних комплексів (хоча б для економічно розвинутих територій) є досить актуальним для регіону, і його вирішення в певній мірі дало б вагомий поштовх для зменшення навантаження на довкілля та підвищення економічного потенціалу відповідних територій.

На Чернігівщині впроваджено систему роздільного збирання твердих побутових відходів для подальшої переробки корисних компонентів у наступних населених пунктах: у містах Борзна, Бобровиця, Ніжин, Носівка, Прилуки, Семенівка, Сновськ, смт Козелець, смт Куликівка, смт Сосниця, смт Талалаївка, а також у низці населених пунктів Ічнянського, Корюківського, Менського, Ніжинського, Прилуцького, Ріпкинського та Чернігівського районів. Лише 39,6% населення, охопленого роздільним збиранням побутових відходів. Стовідсотково налагоджені роботи з роздільного збору ресурсоцінних компонентів у м. Бобровиця, смт Сосниця, смт Гончарівське (Чернігівський район), смт Холми (Корюківський район) та в с. Сиберіж (Ріпкинський район).

В м. Чернігові функціонує унітарна система збору твердих побутових відходів, яка унеможлиблює вилучення відходів, що мають ресурсну цінність безпосередньо на об'єктах їх утворення. Вивезення ТПВ із житлової забудови міста здійснюється комунальними підприємствами за планово-регулярною та планово-побудинковою системами.

З метою забезпечення переробки відходів, для видалення яких на території області відсутні спеціальні споруди та місця, і які розміщуються на полігонах твердих побутових відходів та сміттєзвалищах необхідно:

- створення системи збору, перевезень, сортування та утилізації побутових відходів з одночасним виробництвом біогазу;
- будівництво заводу з переробки пластикових відходів і виготовлення готової продукції;
- санація полігону ТПВ м. Чернігів;
- створення потужностей для утилізації твердих побутових відходів на основі технології газифікації.

Важливою й гострою проблемою для області залишається поводження з забороненими і непридатними до використання хімічними засобами захисту рослин, які були накопичені наприкінці минулого століття і зберігаються, як правило, в необлаштованих складських приміщеннях. Хімічні засоби захисту рослин являють собою суміші декількох хімічних речовин і представляють значну небезпеку для населення. Їх дослідження не проводилося і відповідно клас хімічної та вибухопожежної небезпеки не визначений.

Загальна кількість безгосподарних агрохімікатів становить 284,3 т, які зберігаються в 52 місцях на території Бахмацького, Борзнянського, Варвинського, Ічнянського, Носівського, Прилуцького, Ріпкинського, Семенівського, Срібнянського, Сосницького, Сновського, Чернігівського районах та м. Прилуки. Стан наявних місць зберігання хімічних засобів захисту рослин є незадовільним, що створює загрозу забруднення ґрунтів і підземних водоносних горизонтів та виникнення надзвичайних ситуацій.

Щороку (починаючи з 2013 року) готуються та направляються до Міністерства екології та природних ресурсів України запити про виділення коштів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища для здійснення природоохоронного заходу «Забезпечення екологічно безпечного збирання,

перевезення, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження відходів та непридатних хімічних засобів захисту рослин». З 2013 року кошти з Державного фонду не виділялися.

На сьогодні, із усіх існуючих методів знешкодження непридатних пестицидів найбільш екологічно ефективним є спалювання в спеціальних високотемпературних печах, обладнаних сучасними системами очищення димового газу та контролю за викидами і небезпечними рештками.

Враховуючи, що значна частина складів знаходиться в басейнах річок Дніпро та Десна, які є джерелами питного водопостачання, та з метою зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і попередження забруднення об'єктів довкілля необхідне виділення з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища коштів для повного знешкодження непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин на спеціалізованих підприємствах. Ситуація ускладнюється тим, що в Україні на даний час відсутнє підприємство, яке б мало ліцензію на утилізацію хімічних засобів захисту рослин.

Крім того, в області існує проблема, яка на сьогодні не містить вираженого характеру, але через певний час її наслідки будуть становити реальну загрозу як об'єктам довкілля, так і здоров'ю населення прилеглих територій. Суть її полягає в тому, що в результаті життєдіяльності населення утворюються відходи, які містять небезпечні складові, зокрема, відпрацьовані люмінесцентні та енергозберігаючі лампи, відпрацьовані хімічні джерела струму, зіпсована електронна техніка та електричне обладнання, відходи автотранспорту тощо.

3.3. Пожежі та їх наслідки

У господарському комплексі області функціонує 723 пожежо- і вибухопожежонебезпечних об'єктів, з них найнебезпечнішими є: Боярське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів (Олишівський проммайданчик), Мринське виробниче управління підземного зберігання газу, нафтогазовидобувне управління "Чернігівнафтогаз", Державна організація комбінат "Айстра", ПАТ "Млибор", Гнідинцівський газопереробний завод, Чернігівський та Бахмацький газонаповнювальні пункти, Прилуцька та Менська газонаповнювальні станції, хлібзаводи, елеватори тощо. Ці підприємства експлуатують понад 150 потенційно небезпечних об'єктів підвищеної небезпеки, у тому числі 4 нафтопромисли ("Леляківський", "Гнідинцівський", "Прилуцький" і "Талалаївський"), 2 підземних сховища газу ("Олишівське" в Чернігівському районі об'ємом 600 млн куб. м та "Червоно-Партизанське" у Носівському районі, об'ємом 3 млрд куб. м).

Переважна кількість цих об'єктів розташована на території міст Чернігів, Прилуки, Ніжин та Бахмацького, Ніжинського, Козелецького і Чернігівського районів.

Із загальної кількості пожежо- і вибухопожежонебезпечних об'єктів, 17 відносяться до об'єктів нафтогазового комплексу. На вказані об'єкти розроблені та затверджені плани ліквідації та локалізації аварійних ситуацій, а також проведено обов'язкове страхування цивільної відповідальності за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру. Забезпеченість первинними засобами пожежогасіння на них складає 100%.

На цих об'єктах роботи протипожежного призначення виконує ПП «Вогнезахист» (м. Суми).

Абсолютна більшість підприємств області працює на морально застарілому обладнанні, яке використовується понад 20-30 років і більше. Дефіцит інвестицій практично блокує процес оновлення основних фондів промисловості.

Головними шляхами забезпечення пожежовибухонебезпеки на потенційно небезпечних об'єктах мають бути:

- підвищення дисципліни виробничого персоналу пожежо- та вибухопожежонебезпечних об'єктів та населення;
- максимально можливе зменшення об'ємів легкозаймистих та вибухонебезпечних речовин на пожежо- та вибухопожежонебезпечних об'єктах, захист ємностей та каналізації з цими речовинами;
- проведення комплексних заходів на пожежо- та вибухопожежонебезпечних підприємствах і об'єктах (безумовне дотримання норм технологічних регламентів, розробка планів локалізації аварійних ситуацій і ліквідації аварій та інші);
- оновлення основних фондів пожежо- та вибухопожежонебезпечних об'єктів, здійснення надійного контролю за станом цих об'єктів, своєчасне вжиття запобіжних заходів для недопущення виникнення надзвичайних ситуацій;
- створення ефективних систем технологічного контролю і діагностики виникнення пожеж та впровадження автоматичних засобів сигналізації та пожежогасіння.

Дещо покращилась ситуація в області із забезпечення пожежної безпеки у сільській місцевості.

Визначальною умовою належного рівня організації гасіння пожеж у сільській місцевості є наявність команди (навченого персоналу до дій за призначенням), боездатного пожежного автомобіля, відповідного матеріально-технічного забезпечення, створених задовільних побутових умов для здійснення чергування.

Так, на балансі підприємств різних форм власності розташованих в сільській місцевості та органів місцевого самоврядування знаходиться 652 протипожежні формування, з яких 474 добровільні пожежні дружини, 98 добровільних пожежних команд, що належать суб'єктам господарювання, 80 підрозділів місцевої пожежної охорони, що утримуються сільськими (селищними) радами. Дані протипожежні формування нараховують 2642 працівника, 122 одиниці пожежної техніки та 3914 первинних засобів пожежогасіння.

Актуальним питанням залишається організація цілодобового чергування членів протипожежних формувань навіть в тих підрозділах, де пожежний автомобіль знаходиться у справному стані. Так, цілодобове чергування у Корюківському (МПК с. Білошицька Слобода), Сосницькому (МПК с. Конятин, МПК с. Спаське, МПК с. Хлоп'яники) та Сновському (МПК с. Низківка, МПК с. Петрівка, МПК с. Старі Боровичі, МПК с. Тихоновичі) районах не здійснюється.

Ще однією проблемою, яка негативно впливає на стан протипожежного захисту сільської місцевості, є застарілий парк пожежної техніки (85% техніки експлуатується понад 20 років і потребує оновлення). Найбільша кількість

пожежних автомобілів у непрацездатному стані відмічається у Корюківському, Коропському та Ніжинському районах.

Крім того, не в усіх приміщеннях підрозділів створені задовільні побутові умови для здійснення чергування членів МПО. Так, у Корюківському та Сновському районах приміщення окремих підрозділів не опалюються у холодну пору року.

Варто зазначити, що така ситуація склалася внаслідок недостатнього виділення з місцевих бюджетів коштів на створення, розвиток, а також підтримання у бойовій готовності підрозділів МПО.

Наявна пожежна техніка місцевих пожежних команд не забезпечена мінімально необхідною кількістю пально-мастильних матеріалів, що не дає можливості виїздити на гасіння пожеж у сусідні населені пункти, хоча це передбачено відповідними районними планами залучення сил та засобів. Тому пожежно-рятувальним підрозділам, які у переважній більшості дислокуються в містах та районних центрах, доводиться долати по 30-40, а інколи і більше кілометрів, щоб дістатися до місця пожежі у віддалених населених пунктах, що в свою чергу призводить до збільшення матеріальних збитків та інших негативних наслідків. Разом з тим, нормативний час прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику у сільській місцевості не повинен перевищувати 20 хвилин.

Слід зазначити, що у Городнянському, Куликівському, Срібнянському, Талалаївському та Ічнянському районах немає жодного підрозділу місцевої пожежної охорони.

Одним з проблемних питань залишається кваліфікація працівників протипожежних формувань. З початку 2019 року пройшли спеціальну підготовку на базі навчального пункту аварійно-рятувального загону спеціального призначення Управління ДСНС України у Чернігівській області лише 33 працівники місцевої пожежної охорони, що вкрай недостатньо.

Управлінням ДСНС України у Чернігівській області розроблено Перспективну мережу розвитку місцевої пожежної охорони Чернігівської області. На даний час функціонує 80 місцевих пожежно-рятувальних підрозділів, необхідно утворити ще 45.

Разом з тим, є тенденція на покращання організації пожежогасіння у сільській місцевості. Так, з початку 2019 року розпочали свою діяльність місцеві пожежні команди у с. Дягова Менського району та у с. Троїцьке Новгород-Сіверського району.

Управлінням ДСНС України у Чернігівській області у вересні-жовтні 2019 року проведена перевірка мереж зовнішнього протипожежного водопостачання, яка показала, що з 4845 пожежних гідрантів 258 (5,33 % від загальної кількості) мають недоліки, з якими їх експлуатація неможлива. З 899 пожежних водоймищ залишаються непридатними 63 водоймища (7,01% від загальної кількості).

Загальна кількість пожежних гідрантів та відсоток їх несправностей, протягом останніх років залишаються високими, за рахунок того, що у ряді районів області керівниками різних рівнів не вживаються заходи спрямовані на покращання стану джерел протипожежного водопостачання. Житлово-комунальними господарствами, іншими організаціями, що мають у своєму підпорядкуванні водопровідні мережі, не береться до уваги інформація щодо несправних джерел протипожежного водопостачання. Керівники відповідних служб самоусунулись від виконання

покладених на них обов'язків з ремонту та обслуговування мереж зовнішнього протипожежного водопостачання, посиляючись на відсутність коштів.

Значна кількість несправних вуличних пожежних гідрантів зареєстрована в Козелецькому районі (22 одиниці) та несправних об'єктових пожежних гідрантів – в м. Чернігові (159 одиниць). Залишається високою кількість несправних пожежних водоймищ в м. Чернігові (40 одиниць).

Найбільше турбує стан утримання джерел протипожежного водопостачання в Козелецькому, Сновському, Чернігівському районах та м. Чернігові, де кількість несправних джерел протипожежного водопостачання становить найбільший відсоток від їх загальної кількості.

Особливу стурбованість викликає стан джерел протипожежного водопостачання в сільській місцевості.

На даний час на території області є в наявності 1220 водонапірних веж, з яких 83 (6,8% від загальної кількості) знаходяться в несправному стані, 1138 водонапірних веж (93,3 % від загальної кількості) обладнані пристроями для забору води пожежними автомобілями. Також, на обліку в області знаходиться 117 пірсів, з яких 1 – в несправному стані.

Кількість несправних водонапірних веж становить найбільший відсоток від їх загальної кількості в Козелецькому (30,95 %), Чернігівському (25,35 %) та Сновському (27,03%) районах.

Не може не турбувати і той факт, що у зв'язку з реформуванням сільськогосподарських підприємств кількість джерел протипожежного водопостачання в сільських населених пунктах постійно зменшується. Джерела протипожежного водопостачання не беруться на облік сільськими та селищними радами. Такий стан справ з вододжерелами в сільській місцевості може призвести до негативних наслідків під час гасіння пожеж.

Джерела протипожежного водопостачання не в повній мірі забезпечені показниками встановленого зразка, а їх оновлення проводиться в основному силами пожежно-рятувальних підрозділів. Ремонт пожежних водоймищ в області практично не проводиться.

Ситуація, що склалася зі станом протипожежного водопостачання негативно впливає на безпеку життєдіяльності населення та є одним з негативних факторів, які сприяють розвитку пожеж та ускладнюють їх гасіння.

На території Чернігівської області знаходяться 37 будинків підвищеної поверховості (36 будинків у місті Чернігові та 1 будинок у місті Ніжині), у тому числі 33 житлові будинки, які підлягають обладнанню системами протипожежного захисту та внутрішнім протипожежним водопроводом.

Відповідно доручення Прем'єр-міністра України від 16 січня 2019 року № 50768/1/1-18 та на виконання наказу Управління ДСНС України у Чернігівській області від 31 січня 2019 року № 27 "Про позапланові перевірки висотних житлових будинків та будинків підвищеної поверховості", Управлінням ДСНС України у Чернігівській області проведено позапланові заходи державного нагляду (контролю) щодо додержання (виконання) вимог нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки 28 житлових будинків підвищеної поверховості.

При проведенні профілактичної роботи протипожежного стану на об'єктах у 2019 році встановлено, що більшість заходів, запропонованих до виконання

приписами, не виконані. Керівники організацій, на балансі яких знаходяться зазначені об'єкти, ігнорують законні вимоги чинного законодавства у сфері пожежної безпеки.

Тобто, на даний час ситуація протипожежного захисту будинків підвищеної поверховості не змінилась і залишається на низькому рівні.

За останні два роки в будинках підвищеної поверховості м. Чернігова сталися 4 пожежі.

Основними причинами виникнення пожеж, які трапляються у житлових будинках є:

- застарілі внутрішньобудинкові електромережі;
- встановлення балансоутримувачами будинків неякісних запобіжників в групових електричних щитках, які розміщені в коридорах на поверхах житлових будинків;
- перевантаження електромережі мешканцями будинку, що призводить до короткого замикання електромережі.

Поряд з цим, через необережність або, навіть, ігнорування вимог пожежної безпеки мешканцями під час паління, часто виникають загоряння накопиченого сміття у сміттєпроводах та сміттєзбиральниках.

Відсутність або несправність на об'єктах вищезазначених систем протипожежного захисту, в тому числі первинних засобів пожежогасіння (вогнегасників), сприяє більш інтенсивному розвитку пожежі та потребує більших затрат часу на її ліквідацію. Окрім того, пожежі трапляються не тільки в електричних щитках чи сміттєпроводах, а і досить часто, в житлових квартирах, що призводить до загибелі людей. Незадовільний стан пожежної безпеки, який склався в будинках підвищеної поверховості, може призвести до виникнення пожеж та надзвичайних ситуацій, загибелі та травмування людей, великих матеріальних збитків.

Останніми роками все більше зростає актуальність питання забезпечення евакуації людей з верхніх поверхів будинків підвищеної поверховості за допомогою автодрабини або колінчатого підйомнику висотою 50 м.

Також, значної уваги потребує вирішення питання щодо підвищення рівня протипожежного захисту об'єктів з масовим перебуванням людей, зокрема ринків та інших місць торгівлі, дитячих дошкільних та навчальних закладів, лікувальних закладів, готелів, гуртожитків, тощо.

Виникнення пожеж (вибухів) і, як наслідок, загибель людей обумовлені, в основному, технічними і соціальними причинами. До технічних причин можна віднести всі питання забезпечення пожежної безпеки об'єктів та житлових будинків, до соціальних причин, у першу чергу, належить рівень знань людей у галузі пожежної безпеки, їх соціальний стан, стан фізичного і психічного здоров'я.

Так, у 2019 році виникли *1 надзвичайна ситуація та 1446 побутових пожеж, внаслідок яких загинула 71 особа та 32 особи постраждали*. Крім того, під час пожеж загинуло 46 голів сільськогосподарських тварин, вогнем було знищено (пошкоджено) 1058 будівель, 135 одиниць техніки та 273 т грубих кормів. Прямі збитки від пожеж склали 117 млн 013 тис. гривень.

В порівнянні з 2018 роком кількість побутових пожеж (у 2018 році – 1417) та кількість постраждалих (у 2018 році – 27 осіб) збільшились відповідно на 2,0% та 18,5%, при цьому кількість загиблих (у 2018 році – 78 осіб) зменшилась на 9,0%.

Враховуючи вищезазначені проблемні питання із забезпечення пожежної безпеки необхідно направити основні зусилля на:

- оновлення основної і спеціальної пожежної техніки та обладнання;
- приведення шляхів евакуації, автоматичних систем протипожежного захисту, системи оповіщення людей про пожежу, електрообладнання у відповідність з вимогами законодавчих та нормативно-правових актів у сфері пожежної безпеки;
- проведення ремонту, відновлення і технічного обслуговування автоматичних систем протипожежного захисту будинків підвищеної поверховості та висотних будинків;
- придбання для підрозділів оперативно-рятувальних служб спеціальної пожежно-рятувальної техніки з висотою піднімання понад 30 метрів;
- проведення ремонту та утримання міських та сільських мереж протипожежного водопостачання у належному технічному стані;
- використання у будинках та спорудах конструктивних елементів з унормованими показниками пожежно-технічних характеристик;
- залучення організацій житлово-комунального сектору, громадськості, членів добровільної пожежної охорони і дільничних інспекторів міліції до проведення серед населення роз'яснювальної роботи з дотримання правил пожежної безпеки;
- створення місцевої пожежної охорони та комплектування їх необхідною кількістю кваліфікованого особового складу.

3.4. Гідродинамічна небезпека

Гідродинамічна небезпека області пов'язана з Київським водосховищем, яке утворене в результаті підпору річки Дніпро греблею Київської ГЕС.

Внаслідок можливого руйнування греблі Київської ГЕС у зону катастрофічного затоплення можуть потрапити 11 населених пунктів Козелецького району (села Євминка, Крехаїв, Беремицьке, Лутава, Виповзів, Поліське, Карпилівка, Білики, Набільське, Жилин Млинок та частина м. Остер), площа можливого затоплення складає близько 220 км².

Стан гідродинамічної безпеки залежить від стану гідротехнічних споруд.

Тривалий період експлуатації їх у складних гідрологічних умовах створює загрозу руйнування їх і, як наслідок, виникнення надзвичайної ситуації.

Для забезпечення безпеки населення при катастрофічному затопленні здійснюються превентивні заходи, спрямовані на запобігання затопленню або обмеження його масштабів. Такі заходи передбачають наступне:

- обмеження будівництва житлових будинків та об'єктів економіки в місцях, які потрапляють у зону дії можливої хвилі прориву;
- обвалування населених пунктів і сільськогосподарських угідь;
- створення надійних дренажних систем;

- проведення берегоукріплювальних робіт для запобігання зсувам і обвалам;
- облаштування гідроізоляцій та спеціальних укріплень на будівлях і спорудах;
- насадження лісів та дерев із низьким стовбуром (тополі, вільхи та берези), здатних зменшити швидкість хвилі прориву.

У разі небезпеки прориву штучних гребель проводять заходи щодо регулювання стоку води:

- плановий скид води з водосховища в період весняного паводка;
- своєчасний спуск води.

Із метою захисту населення при катастрофічних затопленнях запобігання ураженню або максимального зменшення його ступеню здійснюють комплекс організаційних, інженерно-технічних і спеціальних заходів, а саме:

- своєчасне оповіщення населення про загрозу катастрофічного затоплення і вжиття необхідних заходів для його захисту;
- самостійний вихід населення із зони можливого катастрофічного затоплення до підходу хвилі прориву;
- організація та проведення своєчасної евакуації населення у безпечні райони до підходу хвилі прориву;
- укриття населення на незатоплених частинах будинків і споруд, а також на підвищених ділянках місцевості;
- організація та проведення аварійно-рятувальних робіт у зоні затоплення;
- надання кваліфікованої та спеціалізованої допомоги потерпілим;
- проведення невідкладних робіт для забезпечення життєдіяльності населення.

З огляду на все вищенаведене зрозуміло, що проблема захисту населення та економіки області від наслідків гідродинамічних аварій залишається однією з найактуальніших водогосподарських проблем, вирішенню якої необхідно приділяти особливу увагу.

3.5. Аналіз небезпек на автомобільному транспорті

Протяжність мережі автомобільних доріг у Чернігівській області складає 7731,1 км, у тому числі 2970,9 км доріг державного значення, 4270,2 км доріг місцевого значення та 490,0 км ґрунтових доріг.

До доріг державного значення віднесені:

- *міжнародні* – автодороги Київ-Чернігів-Нові Яриловичі, Кіпті-Глухів-Бачівськ, загальна довжина яких в межах області складає 337,4 км;

- *національні* – автодорога Київ-Суми-Юнаківка, Чернігів-Мена-Сосниця-Грем'яч, Чернігів-Городня-Сеньківка, загальна довжина яких в межах області складає 422,9 км;

- *регіональні* – автодороги Чернігів-Пакуль-КПП "Славутич"-Чорнобиль, Батурин-Конотоп-Суми, КПП "Миколаївка"-Семенівка-Н.Сіверський-Глухів-КПП "Катеринівка", Чернігів-Ніжин-Прилуки-Пирятин, Талалаївка-Ічня-Тростянець-Сокиринці, Київ-Вишгород-Десна-Чернігів, загальна довжина яких в межах області складає 895,1 км;

- *територіальні* – автодороги, загальна довжина яких в межах області складає 1315,5 км.

На мережі автодоріг державного значення нараховується 255 мостів та шляхопроводів, з них 13 великих (довжиною більше 100 м) та 5 металевих. Не

відповідає сучасним нормативам одночасно за габаритом та вантажопідйомністю 101 споруда (40%). Знаходяться в аварійному стані 74 мости (29%).

На мережі автодоріг місцевого значення нараховується 246 мостів та шляхопроводів, з них 3 великих (довжиною більше 100 м), 8 металевих (у тому числі 2 наплавних) та 3 дерев'яних. Не відповідають сучасним нормативам одночасно за габаритом та вантажопідйомністю 246 споруд (100%). Знаходяться в аварійному стані 20 мостів (8,1%).

Значна частка небезпечних подій припадає на дорожньо-транспортні пригоди, особливо із загибеллю людей, що свідчить про високу потенційну небезпеку автомобільного транспорту як галузі господарства.

У 2019 році зареєстровано **583 дорожньо-транспортні пригоди, внаслідок яких 108 осіб загинули та 725 осіб постраждали, з них 1 ДТП класифікована як надзвичайна ситуація.**

Слід відмітити, що у порівнянні з 2018 роком кількість аварій у 2019 році залишилась практично на тому ж рівні.

Основною причиною дорожньо-транспортних пригод є порушення правил дорожнього руху. Серед причин аварійності є низька дисципліна учасників дорожнього руху, більшість дорожньо-транспортних пригод сталася через перевищення швидкості, виїзд на смугу зустрічного руху.

Для зменшення рівня небезпеки на транспорті необхідно провести модернізацію транспортної інфраструктури та рухомого складу для забезпечення зростаючої мобільності населення та товаропотоків, забезпечення конкурентоспроможних та якісних транспортних послуг, підвищення екологічності та енергоефективності транспортних процесів та безпеки перевезень пасажирів і вантажів.

3.6. Аналіз небезпек на залізничному транспорті

Загальна довжина залізничних колій в області складає 893 км, 20 із 22 районів області мають вихід на залізничні магістралі.

Потреби господарського комплексу і населення обслуговує Південно-Західна (Київська дирекція залізничних перевезень, Конотопська дирекція залізничних перевезень) та Південна (Полтавське відділення) залізниці, 6 дистанцій колії, 53 залізничні станції, 2 локомотивних депо (м.Сновськ, м.Чернігів), 1 вагонне депо (м.Бахмач) та низка інших підприємств.

Через Чернігівську область проходить Критський міжнародний коридор №9, що поєднує Україну, Республіку Білорусь, Російську Федерацію, Скандинавію, Польщу і Західну Європу.

Місто Чернігів має пряме пасажирське сполучення як на внутрішніх залізничних магістралях України, так і за її кордонами (з м. Москва, м. Мінськ, м. Гомель).

По залізниці здійснюється перевезення людей, небезпечних вантажів як транзитом, так і на підприємства області, що створює потенційну небезпеку виникнення аварій і катастроф, в тому числі з людськими жертвами.

Найбільш інтенсивний рух потягів спостерігається на таких ділянках залізниць:

- Конотоп-Бахмач-Ніжин-Київ;
- Бахмач-Сновськ-Білорусь;
- Чернігів-Ніжин-Прилуки-Гребінка (Полтавська область).

Аварія при транспортуванні небезпечних речовин може призвести до забруднення значної території.

3.7. Аналіз небезпек на магістральних нафто-, газо- і продуктопроводах

Довжина трубопроводів загального користування, які проходять територією області, складає 13255,39 км, з них:

- нафтопроводи НГВУ "Чернігівнафтогаз" – 396,0 км;
- продуктопроводи Гнідинцівського газопереробного заводу – 68,2 км;
- газопроводи – 12791,19 км, в тому числі:
  - ПАТ "Чернігівгаз" – 10822,37 км;
  - Боярського лінійного виробничого управління магістральних газопроводів (Олишівський проммайданчик) – 1529,92 км;
  - НГВУ "Чернігівнафтогаз" - 370,0 км;
  - Гнідинцівського газопереробного заводу – 68,9 км.

По території області проходить 12791,19 км газопроводів, які на своїй протяжності мають 1530 переходів, у тому числі через водні перешкоди – 315, автомобільні дороги – 1093, залізниці – 122.

З терміном понад 30 років працює близько 7750 км газопроводів.

Протягом 2019 року побудовано 0,89 км газопроводів, перевірено 4447,6 км газопроводів, продіагностовано 2998,0 км газопроводів, виконано ремонт 1458 газорегуляторних пунктів, 86 газорозподільних станцій та 934 станцій катодного захисту газопроводів, проведено заміну 1167 п.м пошкодженої ізоляції.

По території області проходить 464,2 км нафто- та продуктопроводів, які на своїй протяжності мають 57 переходів, у тому числі через водні перешкоди – 10, автомобільні дороги (1-4 категорії) – 40, залізниці – 7.

З терміном понад 30 років працює близько 265 км нафто- та продуктопроводів.

Головною проблемою трубопровідного транспорту, що суттєво впливає на стан техногенної безпеки, є наявність значної кількості основних засобів виробництва із понаднормативними строками експлуатації.

Незадовільний стан трубопроводів призводить до їх розгерметизації і супроводжується розливом і потраплянням нафтопродуктів у ґрунт, забрудненням поверхневих та ґрунтових вод.

Основними причинами такого стану залишаються порушення ізоляційних покриттів та відсутність належного активного захисту від електрохімічної корозії.

Все це вимагає більш ретельного нагляду за технічним станом цих об'єктів, проведенням їх поточного та капітального ремонтів, підвищення відповідальності суб'єктів господарської діяльності за утримання системи газопостачання, нафто- та продуктопроводів у належному технічному стані.

Підвищену екологічну безпеку становлять трубопроводи, резервуарні парки нафтопродуктів, зливно-наливні естакади, газонаповнювальні компресорні станції, тощо.

До аварійних ситуацій на газопроводах можуть привести відключення електропостачання на газорозподільних станціях, газорегуляторних пунктах та інших об'єктах (відключається сигналізація і зв'язок обладнання, прилади обліку, установки катодного захисту та інше).

Безпечній експлуатації газо-, нафто- та продуктопроводів зашкоджує неправомірне використання охоронних зон, в яких ведеться будівництво житла, дачних масивів та інших об'єктів, а також розукомплектування та розкрадання вузлів, деталей на об'єктах газо-, нафто- та продуктопроводів.

Більшість діючих об'єктів потребують реконструкції і модернізації, оснащення їх сучасним ефективним обладнанням.

3.8. Оцінка небезпек на об'єктах життєзабезпечення

Стан газопостачання

В області газифіковано 639 населених пунктів. Загальна довжина газопроводів, які знаходяться на балансі ПАТ "Чернігівгаз", складає 10822,37 км. Їх роботу забезпечують 471 газорегуляторний пункт та 1701 газорегуляторний пункт шафового типу.

Газопроводи мають 38,409 км переходів, у тому числі через водні перешкоди – 7,733 км, автомобільні дороги (1-4 категорії) – 27,092 км, залізниці – 3,584 км.

З терміном понад 30 років експлуатується близько 6500,689 км газопроводів.

З кожним роком загострюється проблема корозії підземних металевих комунікацій, невжиття заходів щодо їх своєчасного відновлення може призвести до виникнення аварійних ситуацій.

До основних причин, що можуть призвести до аварійності на мережах та об'єктах газопостачання, відносяться: порушення ізоляційних покриттів та відсутність належного активного захисту від електрохімічної корозії. З метою запобігання виникненню аварій на об'єктах та мережах газопостачання необхідно проводити нагляд за технічним станом системи газопостачання, підвищити відповідальність суб'єктів господарської діяльності за її утримання у належному технічному стані, а також проводити поточний та капітальний ремонт об'єктів та мереж газопостачання.

Протягом 2019 року було перевірено та продіагностовано технічний стан 2864,657 км газопроводів.

Крім того, проведено поточний ремонт 1306 газорегуляторних пунктів та 868 станцій катодного захисту, здійснено заміну 667 п.м пошкодженої ізоляції на розподільних газопроводах.

Стан енергопостачання

На цей час в електроенергетичній галузі експлуатується близько 36450,3 км повітряних та кабельних ліній електропередач всіх класів напруги.

На території Чернігівської області розміщено 2 електропідстанції 330 кВ загальною потужністю 670 МВА та проходять 387,3 км магістральних електричних мереж (ПЛ 330 кВ – 365,8 км, ПЛ 110 кВ – 21,5 км), які знаходяться на балансі Відокремленого підрозділу "Центральна електроенергетична система Державного підприємства "Національна енергетична компанія "Укренерго".

Електричні мережі, які знаходяться на балансі ПАТ "Чернігівобленерго", налічують понад 36063,0 км повітряних і кабельних ліній напругою 0,4-110 кВ, 8715 трансформаторних підстанцій напругою 10-110 кВ та розподільчі пункти напругою 10 кВ загальною потужністю 3068 МВА.

У 2019 році Відокремленим підрозділом "Центральна електроенергетична система Державного підприємства "Національна енергетична компанія "Укренерго"

в межах Чернігівської області виконано капітальний ремонт 2,15 км на ЛЕП 110 кВ та 36,58 км на ЛЕП 330 кВ, проведено обстеження 387,3 км повітряних ліній електропостачання.

ПАТ "Чернігівобленерго" протягом 2019 року виконано капітальний ремонт 2786 км ліній електричних мереж напругою 0,4-110кВ, 18 трансформаторних підстанцій напругою 35/110 кВ,

1191 трансформаторної підстанції напругою 10/0,4 кВ.

Також, ПАТ "Чернігівобленерго" у 2019 році виконано:

- реконструкцію 5,88 км повітряних ліній електропередачі 35 кВ;
- реконструкцію 22,69 км повітряних ліній електропередачі 0,4 кВ;
- реконструкцію 1,54 км повітряних ліній електропередачі 10 кВ;
- реконструкцію 3,6 км кабельних ліній електропередачі 10 кВ;
- реконструкцію 1,88 км кабельних ліній електропередачі 0,4 кВ;
- технічне переоснащення 1 трансформаторної підстанції напругою 110 кВ;
- технічне переоснащення 2 трансформаторних підстанцій напругою 35 кВ;
- будівництво 1 трансформаторної підстанції напругою 10/0,4 кВ.

З метою запобігання аварійним ситуаціям на об'єктах та мережах електропостачання протягом 2019 року ПАТ "Чернігівобленерго" проведено тепловізійне обстеження електрообладнання мереж 0,4-110 кВ. Перевірено обладнання 44 електропідстанцій 35/110 кВ, 484 трансформаторних підстанцій та розподільних пунктів 10 кВ. Під час обстеження було виявлено 562 аварійні дефекти. Всі виявлені недоліки були оперативно усунені, що дозволило уникнути аварій та відмов у роботі обладнання.

Крім того, проведено розчистку 2322,0 км трас повітряних ліній електропередач від порослі та дерев, в тому числі:

- 35-110 кВ – 85,0 км ;
- 10 кВ – 756,0 км;
- 0,4 кВ – 1 481,0 км.

Проблемним питанням залишається розкрадання електрообладнання. У 2019 році було викрадено 6,125 км проводів ліній електропередачі, злито 0,602 т трансформаторного масла. Всього за рік було зареєстровано 12 крадіжок на загальну суму 340 тис. гривень.

Стан теплопостачання

Загальна протяжність теплових мереж складає 499,96 км, у тому числі ПАТ "Облтеплокомуненерго" – 227,0 км, КЕП "Чернігівська ТЕЦ" – 148,54 км, ТОВ "НіжинТеплоМережі" – 72,15 км, КП "Прилукитепловодопостачання" – 52,27 км.

ПАТ "Облтеплокомуненерго" забезпечує теплопостачання 21 населеного пункту, в тому числі: м. Чернігів, м. Бахмач, м. Городня, м. Мена, м. Сновськ, м. Корюківка, м. Новгород-Сіверський, м. Семенівка, смт Сосниця, смт Ладан Прилуцького району, смт Козелець, смт Короп, смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського району, смт Гончарівське Чернігівського району, смт Седнів Чернігівського району, с. Халявин Чернігівського району, с. Киїнка Чернігівського району, смт Срібне, смт Ріпки, смт Куликівка та с. Салтикова-Дівиця Куликівського району.

Протяжність теплових мереж, що є на балансі ПАТ "Облтеплокомуненерго", становить 227 км, з них 55,9 км (25% від загальної протяжності) мають строк експлуатації понад 20 років.

ПАТ "Облтеплокомуненерго" експлуатує 91 котельню. Із 389 встановлених котлів 174 одиниці (45%) мають строк експлуатації понад 20 років.

КЕП "Чернігівська ТЕЦ" ТОВ фірми "ТехНова" забезпечує теплопостачання населення, організацій, установ і підприємств м. Чернігова, опалювальна площа яких становить 2450,918 тис. м². Загальна протяжність теплових мереж складає 148,54 км у двохтрубному вимірі, з них 38,77 км магістральних теплових мереж, 109,77 км розподільчих мереж. Із загальної кількості теплових мереж 143,25 км експлуатуються понад 20 років. Щорічні втрати теплової енергії складають 27,5%.

КЕП "Чернігівська ТЕЦ" ТОВ фірми "ТехНова" експлуатує 62 теплових пункти, які підтримуються у робочому стані.

ТОВ "НіжинТеплоМережі" забезпечує теплопостачання м. Ніжина, опалювальна площа становить 822,6 тис. м². Загальна протяжність теплових мереж у двохтрубному вимірі складає 72,15 км. Із загальної протяжності теплових мереж 61,2 км мають термін експлуатації більше 16 років. Втрати теплової енергії складають більше 19,3%. Теплоізоляція на теплових мережах застаріла та неефективна.

Всього експлуатуються 14 котелень. Із 50 встановлених котлів 31 одиниця (62%) мають строк експлуатації понад 20 років, з них 14 котлів відносяться до застарілих та малоефективних з коефіцієнтом корисної дії нижче 82%.

Підприємство КП "Прилукитепловодопостачання" забезпечує теплопостачання в м. Прилуки, протяжність теплових мереж складає 52,27 км. Із загальної протяжності теплових мереж 4,7 км (9%) перебувають в аварійному стані, амортизовано 38,49 км (74%), через що щорічні втрати теплової енергії складають 10,3%. Теплоізоляція теплових мереж застаріла та неефективна.

Підприємством експлуатується 47 котелень. Із 191 встановленого котла

26 одиниць (14%) мають строк експлуатації понад 20 років, 86 котлів (45%) є застарілими та малоефективними з коефіцієнтом корисної дії нижче 90%.

Обстеження і діагностика теплотрас свідчить про те, що на кожній теплотрасі, яка експлуатується понад 20 років, наявні ділянки з різним ступенем пошкодження, які потребують різних видів ремонту.

З метою покращання ситуації необхідно проведення робіт з модернізації та заміни фізично і морально застарілого устаткування об'єктів та заміну амортизованих і аварійних мереж теплопостачання.

Стан водовідведення та водопостачання

Водозабезпечення населення області здійснюється господарсько-питними водопроводами. Крім того, населення використовує воду з колодязів громадського користування.

Для господарсько-питних водопроводів використовується вода тільки з підземних джерел (артезіанські свердловини).

ДУ «Чернігівський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» протягом 2019 року проводив моніторингові дослідження якості питної води згідно Плану моніторингових досліджень об'єктів навколишнього середовища, лікувально-профілактичних, загальноосвітніх, дитячих закладів та закладів соціального забезпечення на 2019 рік, затвердженого головою Чернігівської облдержадміністрації, а також лабораторні дослідження на договірній основі.

Якість води централізованого водопостачання в області у порівнянні з минулими роками дещо покращилась.

Так, протягом 2019 року досліджено 5767 зразків води централізованого водопостачання на мікробіологічні показники, з них не відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людини» 226 проб, що складає 3,9%.

Проведено дослідження 4357 зразків води централізованого водопостачання на санітарно-хімічні показники, з них не відповідали гігієнічним вимогам 355 проб, що складає 8,1%.

Відхилення від вимог ДСанПіН 2.2.4-171-10 за санітарно-хімічними показниками у питній воді централізованого водопостачання найчастіше зустрічалися за органолептичними показниками та по вмісту заліза, рідко виявлялися перевищення вмісту фтору, марганцю, аміаку, рівня жорсткості.

Більшість сільського населення області користується питною водою з джерел децентралізованого водопостачання (колодязі громадського користування).

Якість води децентралізованого водопостачання в області, як і раніше залишається стабільно незадовільною.

Згідно даних досліджено 1421 зразок води джерел децентралізованого водопостачання на мікробіологічні показники, з них вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 не відповідали 219 зразків, що складає 15,4 %.

Проведено дослідження 2413 зразків води децентралізованого водопостачання на санітарно-хімічні показники, з них не відповідали гігієнічним вимогам (в основному по вмісту нітратів) 749 проб, що складає 31 %.

Слід зазначити, що спалахів інфекційних захворювань, пов'язаних з водним фактором передачі, в області не зареєстровано.

Централізованим водопостачанням в області забезпечено 16 міст (100% від загальної кількості міст), 29 селищ міського типу (100% від загальної кількості селищ) та 194 сільські населені пункти (13,2% від загальної кількості сільських населених пунктів).

Загальна протяжність водопровідних мереж становить 2763,3 км, з яких 994,8 км (36%) ветхі та аварійні

Централізованими системами водовідведення в області забезпечено 15 міст (93,8 % від загальної кількості міст), 15 селищ міського типу (53,6 % від загальної кількості селищ), 12 сільських населених пунктів (0,8% від загальної кількості сільських населених пунктів). Централізованим водопостачанням забезпечуються 116954 будинки та 558,5 тис. осіб.

Загальна протяжність мереж водовідведення складає 858,6 км, з них 377,8 км (44%) ветхі та аварійні. Централізованим водовідведенням забезпечуються 11898 будинків та 324,6 тис. осіб.

В м. Чернігові загальна протяжність комунальних водопровідних мереж, що знаходяться на балансі КП "Чернігівводоканал", складає 557,1 км, з них 178,7 км (32,1%) перебувають в аварійному стані.

Загальна кількість артсвердловин складає 109 одиниць, з них в робочому стані 65 артсвердловин потужністю 114,58 тис. м³/добу, з робочих артсвердловин 62 одиниці потужністю 111,25 тис. м³/добу працюють більше 20 років.

Загальна кількість водопровідних насосних станцій – 5 одиниць, їх потужність складає 75,2 тис. м³/добу.

Потужність артсвердловин, які знаходяться в робочому стані:

- по ВНС № 1 – 15 одиниць потужністю 1413,5 м³/год.;
- по ВНС № 2 – 14 одиниць потужністю 1138,0 м³/год.;
- по ВНС № 3 – 15 одиниць потужністю 1214,8 м³/год.;
- по ВНС № 4 – 13 одиниць потужністю 689,6 м³/год.;
- по ВНС № 5 – 3 одиниці потужністю 94,5 м³/год.;
- по окремо розташованих артсвердловинах – 5 одиниць потужністю 224,0 м³/год.

Загальна протяжність каналізаційних мереж в м. Чернігові, що знаходяться на балансі КП "Чернігівводоканал", становить 333,95 км, з них 158,4 км (47,4%) знаходяться в аварійному стані.

Загальна кількість насосних станцій каналізації – 17 одиниць потужністю 142,1 тис. м³/добу.

Потужність очисних споруд складає 94,0 тис. м³/добу.

В м. Ніжині загальна протяжність комунальних мереж водопостачання, що знаходяться на балансі КП "Ніжинське управління водопровідно-каналізаційного господарства", складає 274,5 км, з них ветхих та аварійних 132,6 км (48,3 %).

Загальна кількість артезіанських свердловин складає 17 одиниць, їх потужність становить 17,6 тис. м³/добу. Потребують ремонту 4 артезіанські свердловини.

Загальна кількість водопровідних насосних станцій складає 4 одиниці, їх потужність становить 17,7 тис. м³/добу. Усі водопровідні насосні станції потребують ремонту.

Загальна протяжність каналізаційних мереж в м. Ніжині, що знаходяться на балансі КП "Ніжинське управління водопровідно-каналізаційного господарства", становить 76,2 км, з них ветхих та аварійних 52,6 км (69%). На балансі підприємства знаходяться 14 каналізаційних насосних станцій, з них потребують реконструкції (капітального ремонту) 11 каналізаційних насосних станцій загальною потужністю 24,0 тис. м³/добу.

В м. Прилуки загальна протяжність комунальних мереж водопостачання, що знаходяться на балансі КП "Прилукитепловодопостачання", складає 198,274 км. Із загальної протяжності комунальних мереж водопостачання 76,6 км або 38,6% знаходиться в аварійному стані.

Водопостачання м. Прилуки забезпечують:

- 19 артезвердловин потужністю 30,48 тис. м³/добу, з них потребує ремонту 1 артезвердловина;
- 2 водопровідні насосні станції потужністю 6,8 тис. м³/добу, які знаходяться в задовільному стані.

Загальна протяжність каналізаційних мереж в м. Прилуки, що знаходяться на балансі КП "Прилукитепловодопостачання", становить 122,707 км. Із загальної протяжності 49,2 км (40%) каналізаційних мереж знаходиться в аварійному стані. На балансі підприємства знаходяться 20 каналізаційних насосних станцій, з них потребує реконструкції (капітального ремонту) 1 каналізаційна насосна станція загальною продуктивністю 21,9 тис. м³/добу.

Головною особливістю комунального господарства області – значний знос основного обладнання, наявність повністю амортизованих артезвердловин, водопровідних та каналізаційних мереж, інженерних споруд та технологічного обладнання, які фактично не поновлюються.

Основними шляхами покращення технічного стану

водопровідно-каналізаційного господарства є:

- оптимізація централізованих систем водопостачання та водовідведення;
- приведення зон санітарної охорони та водоохоронних зон джерел питного водопостачання до нормативних вимог, забезпечення дотримання їхніх режимів;
- реконструкція водопровідних і каналізаційних мереж;
- реконструкція водопровідних насосних станцій та очисних споруд;
- оновлення, реконструкція й удосконалення каналізаційних насосних станцій та очисних споруд (заміна насосних агрегатів і приведення їхньої потужності у відповідність з існуючою потребою);
- реконструкція каналізаційних очисних споруд з метою зменшення обсягів неочищених та недостатньо очищених стічних вод, що скидаються у навколишнє природне середовище;
- будівництво та реконструкція станцій водопідготовки й доочистки питної води в населених пунктах, де якість питної води не відповідає встановленим вимогам;

- підвищення професійного рівня фахівців підприємств водопровідно-каналізаційного господарства.

Незважаючи на значні труднощі, житлово-комунальне господарство продовжує забезпечувати першочергові потреби населення.

3.9. Транскордонні загрози

Чернігівська область на заході та північному заході межує з Гомельською областю Республіки Білорусь, на півночі – з Брянською областю Російської Федерації.

Джерелом потенційного негативного впливу на стан водних об'єктів Чернігівщини з території Республіки Білорусь є господарська діяльність КП "Гомельводоканал" та сільськогосподарського комплексу з відгодівлі свиней "Сож" у с. Кравцово Гомельського району. Незважаючи на те, що стічні води проходять механічну та біологічну очистку, в разі аварії на цих підприємствах можливий скид неочищених стічних вод у річки Сож та Добрянка.

Потенційно небезпечним об'єктом для області є також Гомельський хімічний завод, на якому виробляються мінеральні добрива, в основному фосфорні, та зберігається близько 15 млн т мінеральної сировини для виготовлення добрив.

Також, потенційно небезпечними для області є Білоруський газопереробний завод, розташований в районі нафтогазовидобування поблизу населеного пункту Речиця на р. Дніпро, гідролізно-дріжджовий завод в м. Речиця, нафтопереробний завод в м. Мозир (р. Прип'ять) та завод побутової хімії в м. Калінковичі.

Певну небезпеку для області можуть становити підприємства хімічного виробництва в Росії, які розташовані на річках, русла яких проходять і по території області. Це - завод по виробництву мінеральних добрив біля м. Брянськ на р. Десна; комбінат побутової хімії в населеному пункті Шебекіно Белгородської області; Курський комбінат синтетичного волокна і Курський завод гумотехнічних виробів (на р. Сейм).

Джерелами негативного впливу на стан водних об'єктів басейну р. Десна можуть стати ВАТ "Погарський м'ясокомбінат", ГУП "Погарські інженерні мережі" та Погарське МУЖКГ (Брянська область).

Крім того, Чернігівська область знаходиться в зоні потенційно небезпечного впливу можливих аварій на трьох АЕС – Курській (Росія), Смоленській (Росія) та Ігналінській (Литва). Крім вищезгаданих, область може зазнати негативного впливу в разі аварії на Калінінській АЕС (Росія), Нововороніжській АЕС (Росія) і на АЕС, що розташовані в Болгарії, Угорщині, Чехії та Словаччині.

IV. Стан системи оповіщення

Для доведення до населення інформації про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, постійного інформування про наявну обстановку та своєчасного оповіщення керівного складу органів цивільного захисту і членів постійних комісій з питань ТЕБ та НС в Чернігівській області існує регіональна автоматизована система централізованого оповіщення "Сигнал-ВО".

Також, Департамент забезпечує цілодобову готовність загальнодержавної системи централізованого оповіщення "Сигнал-У" та спеціальної системи "Сигнал-Д".

Для підтримання постійної готовності системи оповіщення регулярно проводяться: щоденні, щомісячні, комплексні, вибіркові та позапланові перевірки технічного стану засобів оповіщення і зв'язку цивільного захисту міст та районів області.

Так, протягом 2019 року проведено 365 щоденних, 12 щомісячних, 7 вибіркових та 8 позапланових технічних перевірок системи оповіщення, отримано 1 контрольний сигнал Державної служби України з надзвичайних ситуацій по системі "Габардин" та доведено його до керівного складу міст і районів області, отримано 26 учбово-тренувальних сигналів по системі "Габардин", передані 3 контрольні сигнали Чернігівської обласної державної адміністрації та 1 навчальний для керівного складу міст та районів області, передано в райони і міста 43 штормові попередження.

Щомісячно проводиться комплексна технічна перевірка апаратури системи оповіщення населення та керівного складу, під час якої здійснювалася передача учбового повідомлення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій для населення Чернігівського, Ріпкинського, Городнянського та Куликівського районів радіостанцією "Наше радіо" на частоті 104,3 FM-діапазону, а також по УР-1 для населення Бахмацького,

Чернігівського, Корюківського, Новгород-Сіверського, Коропського, Сосницького, Городнянського, Ріпкинського, Куликівського та Семенівського районів.

Слід окремо зазначити, що 26 листопада 2019 року проводилась річна комплексна перевірка регіональної системи оповіщення. По обласному та місцевим каналам телебачення і радіомовлення передавалась учбова інформація для населення на випадок загрози або виникнення надзвичайних ситуацій.

Випадків відказів апаратури оповіщення та несанкціонованого запуску засобів оповіщення в Чернігівській області не зареєстровано.

Всі команди, які передавались по апаратурі прийняті відповідальним черговим Департаменту з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації та надані підтвердження.

Регіональна автоматизована система централізованого оповіщення знаходиться в справному стані і готова виконувати функції за призначенням.

Апаратура регіональної системи оповіщення протягом 2019 року працювала надійно, без відказів.

Водночас, через моральну і фізичну застарілість апаратури ускладнюються можливості ремонту: дана апаратура знята з виробництва та відсутні запасне майно і прилади. Слід відмітити, що обладнання системи оповіщення не пристосоване для взаємодії з новітнім телекомунікаційним обладнанням (мобільні телефони, цифрові АТС).

Згідно з договором між Департаментом з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації та Чернігівською філією ПАТ "Укртелеком" і КП «Укрспецзв'язок» експлуатаційно-технічне обслуговування апаратури оповіщення проводилось своєчасно. Якість обслуговування апаратури та засобів оповіщення задовільна.

Оповіщення населення області проводиться дистанційно за допомогою:

- електросирен – 113 одиниць;
- FM-радіомовлення – 7 радіопередавальних станцій ефірного мовлення;
- радіоточок проводового мовлення (м. Чернігів, м. Ніжин) – близько 2,3 тис. абонентів.

Щомісяця проводиться перевірка працездатності електросирен без запуску. Озвученість електросиренами територій міст та районів області складає 65%, запуск електросирен проводиться автономно (51 електросирена) та централізовано (62 електросирени) з пункту управління та позаміського запасного пункту управління. Для 100-відсоткової озвученості території області необхідно встановити 80 додаткових електросирен.

В окремих містах та районах області складна обстановка з електросиренами, озвученість територій не відповідає керівним документам. На даний час багато підприємств збанкрутувало і не працюють. Електросирени, які були розміщені на цих підприємствах залишились безгосподарними. Своєчасні рішення по їх переміщенню не приймаються.

Ще одним проблемним питанням є зменшення кількості абонентських радіоточок проводового радіомовлення. Так, Чернігівська філія ПАТ "Укртелеком" без узгодження з Департаментом з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації відключає та ліквідує радіотрансляційні вузли в містах та районах області, що зменшує імовірність доведення інформації до підприємств, організацій, установ та населення області.

На сьогодні намітилася позитивна тенденція в розвитку питання оповіщення населення за рахунок використання можливостей телебачення та Інтернет-ресурсів.

Так, були укладені договори з філією ПАТ «Національна суспільна телекомпанія України» «регіональна дирекція UA:Чернігів» і місцевим кабельним телеканалом «Дитинець» на розміщення в телерадіоефірі інформації про виникнення або загрозу надзвичайних ситуацій.

Крім цього, забезпечено трансляцію повідомлень цивільного захисту в програмах онлайн-мовлення мережі Інтернет.

В цілому централізованим оповіщенням, з урахуванням телебачення, ефірного та проводового радіомовлення, охоплено до 85 відсотків населення області.

Також, актуальна інформація з питань цивільного захисту постійно висвітлюється в електронних засобах масової інформації на веб-сайті Департаменту та Чернігівської ОДА.

Модернізація та розвиток систем оповіщення

На виконання вимог розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року №488-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації» та постанови Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 року №733 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту» розпорядженням Чернігівської обласної державної адміністрації від 14 листопада 2018 року №685 було затверджено План заходів щодо реалізації Концепції розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій в Чернігівській області на 2019-2023 роки.

Департаментом з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації (далі – Департамент) роботи з технічної модернізації регіональної системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій розпочаті з 2015 року.

Розроблена проектно-кошторисна документація з реконструкції регіональної системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій (перший етап).

На пункті управління Департаменту встановлено автоматизоване робоче місце (далі – АРМ) відповідального чергового, яке дозволяє:

- оповіщення керівного складу області з використанням мобільного зв'язку (речове повідомлення або СМС-повідомлення);
- оповіщення населення області на першому каналі «Українського радіо» за допомогою FM-передавачів, які знаходяться в містах Чернігів, Прилуки, Бахмач, Новгород-Сіверський, смт Сосниця, смт Холми;
- оповіщення населення області на каналі аналогового обласного телебачення.

З 2019 року розпочато другий етап модернізації регіональної автоматизованої системи централізованого оповіщення (далі – ТАСЦО):

- НВП «ОЗОН С» розроблено проектно-кошторисну документацію модернізації ТАСЦО;
- проведено дообладнання АРМ відповідального чергового Департаменту трьома модемами, що підвищило оперативність оповіщення;
- придбано 24 блоки оповіщення (БО-FM-04), з яких 12 блоків вже встановлено в районних відділах (відділеннях) поліції ГУ НП в Чернігівській області і які працюють в тестовому режимі. До кінця 2019 року планується встановлення ще 12 блоків;
- проведено демонтаж застарілих стоек центрального виклику, функцію яких з оповіщення керівного складу області, на даний час, виконують модеми АРМ відповідального чергового Департаменту із застосуванням GSM-зв'язку;
- встановлено дизель-генератор для резервного електроживлення пункту управління Департаменту, який працює в автоматичному режимі;

- розроблено проект Положення про ТАСЦО.

Відповідно до проектно-кошторисної документації в 2020 році планується:

- встановлення в місцях з масовим перебуванням людей електросиренгучномовців нового зразка на сонячних батареях;
- встановлення пристрою перехвату обласного телеканалу суспільного мовлення «UA:Чернігів» (у цифровому форматі) для оповіщення населення області;
- підключення до Державної телекомунікаційної мережі зв'язку для прийому сигналів та повідомлень від оперативного чергового ДСНС України.

Найкраще організовано роботу щодо створення місцевих систем оповіщення у місті Ніжині. Так, видано розпорядження Ніжинського міського голови від 12 грудня 2018 року № 312 «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій в м. Ніжині на 2019-2023 роки», розроблено проектну документацію на створення місцевої системи оповіщення, затверджено Положення про місцеву автоматизовану систему централізованого оповіщення Ніжинської міської об'єднаної територіальної громади. За рахунок коштів місцевого бюджету у 2020 році передбачено фінансування заходів зі створення місцевої системи оповіщення у сумі 130,0 тис. гривень.

Розпочаті роботи щодо створення місцевих систем оповіщення у містах Чернігові та Новгород-Сіверському, а також Прилуцькому, Городнянському, Бобровицькому, Борзнянському, Ніжинському та Новгород-Сіверському районах. У всіх інших районах області не виконуються вимоги нормативних актів щодо створення місцевих систем оповіщення.

V. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення

Фінансове забезпечення

Фінансування заходів і робіт, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, здійснювалось відповідно до чинного законодавства. Фінансування невідкладних витрат, пов'язаних з ліквідацією надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, в області здійснюється у відповідності до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 № 415 зі змінами та Положення про фонд непередбачених видатків (резервний фонд) облдержадміністрації, затвердженого обласною радою.

Обсяг резервного фонду на 2019 рік і використання коштів резервного фонду місцевих бюджетів на ліквідацію надзвичайних ситуацій приведено у таблиці:

№ з/п	Назва бюджетів	Затверджений обсяг резервного фонду на 2019 рік (з урахуванням змін), тис. грн	Використано на попередження та ліквідацію надзвичайних ситуацій за 2019 рік, тис. грн
1	Бахмацький р-н	454,5	-
2	Бобровицький р-н	20,0	-
3	Борзнянський р-н	-	-
4	Варвинський р-н	-	-
5	Городнянський р-н	-	-
6	Ічнянський р-н	10,0	-
7	Козелецький р-н	-	-
8	Коропський р-н	-	-
9	Корюківський р-н	-	-
10	Куликівський р-н	-	-
11	Менський р-н	27,4	-
12	Ніжинський р-н	-	-
13	Н.-Сіверський р-н	63,4	-
14	Носівський р-н	100,0	-
15	Прилуцький р-н	50,0	-
16	Ріпкинський р-н	100,0	-
17	Семенівський р-н	-	-
18	Сосницький р-н	23,2	-
19	Срібнянський р-н	-	-
20	Талалаївський р-н	10,0	-
21	Чернігівський р-н	10,0	-
22	Сновський р-н	-	-
23	м. Чернігів	500,0	-
24	м. Ніжин	-	-
25	м. Прилуки	-	-
26	м. Н.-Сіверський	10,0	-
27	отг с. Вертіївка	-	-

№ з/п	Назва бюджетів	Затверджений обсяг резервного фонду на 2019 рік (з урахуванням змін), тис. грн	Використано на попередження та ліквідацію надзвичайних ситуацій за 2019 рік, тис. грн
28	отг смт Десна	50,0	-
29	отг с. Кіпті	50,0	-
30	отг с. Макіївка	15,0	-
31	отг смт Парафіївка	-	-
32	отг м. Батурин	-	-
33	отг м. Корюківка	-	-
34	отг м. Носівка	-	-
35	отг м. Остер	100,0	-
36	отг м. Сновськ	-	-
37	отг смт Гончарівське	100,0	-
38	отг смт Короп	5,5	-
39	отг смт Лосинівка	20,0	-
40	отг смт Михайло-Коцюбинське	-	-
41	отг с. Іванівка	-	-
42	отг с. Мрин	100,0	-
43	отг м. Мена	80,0	-
44	отг смт Козелець	300,0	-
45	отг с. Комарівка	300,0	-
46	отг с. Нова Басань	-	-
47	отг м. Бобровиця	100,0	-
48	отг с. Плиски	-	-
49	отг с. Тупичів	-	-
50	отг м. Ічня	-	-
51	отг смт Куликівка	-	-
52	отг смт Мала Дівиця	-	-
53	отг смт Любеч	-	-
54	отг м. Семенівка	-	-
55	отг смт Сосниця	-	-
56	отг смт Срібне	-	-
57	отг смт Талалаївка	-	-
58	отг смт Холми	-	-
59	отг смт Олишівка	-	-
60	отг с. Високе	-	-
61	отг смт Варва	-	-
62	отг м. Городня	-	-
63	отг смт Линовиця	-	-
64	Обласний	500,0	-
	Разом	3099,0	-

Кошти резервного фонду місцевих та обласного бюджетів на ліквідацію надзвичайних ситуацій не виділялись.

Матеріально-технічне забезпечення

У 2019 році передбачалося створити запаси матеріально-технічних резервів на суму 12 млн 892,22 тис. гривень.

Протягом 2019 року здійснювались заходи щодо створення матеріальних цінностей для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру. Основна номенклатура матеріального запасу включає будівельні та пально-мастильні матеріали, засоби забезпечення аварійно-відновлювальних робіт, речове майно та засоби першої необхідності. Однією з основних проблем на місцевому рівні, що залишається в галузі матеріальних резервів, є відсутність стійкого фінансування.

Усього, протягом 2019 року були створені запаси матеріально-технічних резервів на суму 12 млн 597,08 тис. гривень, з них: за рахунок обласного бюджету – 640,0 тис. гривень, за рахунок місцевих бюджетів – 1239,0 тис. гривень, за рахунок коштів підприємств – 10 млн 718,08 тис. гривень.

Накопичення матеріальних резервів місцевого та об'єктового рівня для запобігання, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру у 2019 році приведено у таблиці:

№ з/п	Назва районів	Одиниця виміру	Матеріальний резерв			
			Місцевий		Об'єктовий	
			План	Фактично створено	План	Фактично створено
1	Бахмацький	тис.грн	25	25	100	91,3
2	Бобровицький	тис.грн	20,4	0	15	15,5
3	Борзнянський	тис.грн	60	58	49,1	54,2
4	Варвинський	тис.грн	60	0	500	500
5	Городнянський	тис.грн	20	0	135	135
6	Ічнянський	тис.грн	13,5	15	28,8	704,4
7	Козелецький	тис.грн	150	181	47,9	47,9
8	Коропський	тис.грн	10	10	60,9	60,9
9	Корюківський	тис.грн	30	21	268,7	249,5
10	Куликівський	тис.грн	156	0	95	95,12
11	Менський	тис.грн	20	0	10	9,8
12	Ніжинський	тис.грн	30	25,5	170	165,9
13	Н.-Сіверський	тис.грн	10,2	10,2	33,1	43,3
14	Носівський	тис.грн	145	0	112	112
15	Прилуцький	тис.грн	39	0	55,12	29,56
16	Ріпкинський	тис.грн	92	209	90	90
17	Семенівський	тис.грн	50	260	86	126
18	Сосницький	тис.грн	10	9,7	100	130,2
19	Срібнянський	тис.грн	75	0	12	12,5
20	Талалаївський	тис.грн	0,9	0	30	4,5
21	Чернігівський	тис.грн	100	24	80	80
22	Сновський	тис.грн	6	0	47,7	63,6

№ з/п	Назва районів	Одиниця виміру	Матеріальний резерв			
			Місцевий		Об'єктовий	
			План	Фактично створено	План	Фактично створено
23	м.Н-Сіверський	тис. грн	50	0	423,2	423,2
24	м.Ніжин	тис.грн	212	86,2	233,2	161,6
25	м.Прилуки	тис.грн	0	130	103	102,7
26	м.Чернігів	тис.грн	174	174	7752,5	7209,4
	Усього	<i>тис.грн</i>	1559,00	1239,00	10638,22	10718,08

У 2019 році заходами Цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту у Чернігівській області на 2016-2020 роки було здійснено поповнення регіонального матеріального резерву на суму 640 тис. гривень. Закупівля матеріальних цінностей до регіонального резерву здійснювалась через систему електронних закупівель ProZorro.

VI. Загальний аналіз виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій техногенного і природного характеру у 2019 році

Протягом 2019 року на території області зареєстровано 4390 надзвичайних ситуацій та небезпечних подій, з них 5 класифіковані як надзвичайні ситуації. Внаслідок надзвичайних ситуацій та небезпечних подій 834 особи постраждали та 273 особи загинули.

Розподіл надзвичайних ситуацій і подій:

Надзвичайні ситуації	За 2018 рік	За 2019 рік
Класифіковані надзвичайні ситуації - усього:	5	5
- техногенного характеру	1	3
- природного характеру	3	2
- соціального характеру	1	-
Надзвичайні події – усього, у тому числі:	3229	4385
Дорожньо-транспортні пригоди	585	583
Побутові пожежі	1417	1446
Пожежі в екосистемах	879	1992
Виявлення і знешкодження застарілих боєприпасів	181	199
Нещасні випадки на воді	63	66
Інші	104	99
Загинуло людей внаслідок надзвичайних ситуацій і подій	274	273
Постраждало людей внаслідок надзвичайних ситуацій і подій	849	834

В порівнянні з 2018 роком кількість надзвичайних ситуацій та небезпечних подій (у 2018 році – 3234) збільшилась на 35,7%, при цьому кількість постраждалих (у 2018 році – 849 осіб) та кількість загиблих (у 2018 році – 274 особи) зменшились відповідно на 1,8% та 0,4%.

Із загальної кількості надзвичайних ситуацій та небезпечних подій 78,3% припадає на побутові пожежі та пожежі в природних екосистемах області.

Надзвичайні ситуації і небезпечні події техногенного характеру

Протягом 2019 року зареєстровано 2286 надзвичайних ситуацій та небезпечних подій техногенного характеру, з них 3 класифіковані як надзвичайні ситуації. Внаслідок надзвичайних ситуацій і небезпечних подій 198 осіб загинули та 769 осіб постраждали.

Надзвичайні ситуації

У 2019 році зареєстровано 3 надзвичайні ситуації техногенного характеру, а саме:

➤ В с. Дягова Менського району в господарстві по вул. Молодіжній, 22 о 20 год. 05 хв. 17 лютого сталася пожежа житлового будинку (8x10 м, стіни дерев'яні, покрівля металева). Вогнем пошкоджено стіни, перекриття та майно. Ймовірна причина пожежі - порушення правил пожежної безпеки при експлуатації печей. **На місці пожежі загинули три доньки господарки 2018, 2016 та 2015 років народження.**

➤ Біля с. Синдаревське Ніжинського району під час проведення польових робіт ґрунтообробною технікою ТОВ "АПК Магнат" о 15 год. 28 листопада було пошкоджено державний розподільчий міжселищний газопровід високого тиску діаметром 159 мм. Внаслідок аварії без газопостачання залишилось 13 населених

пунктів Ніжинського району та Ніжинської міської ОТГ (загалом 2305 абонентів): с. Талалаївка (784 абоненти), с. Безуглівка (339 абонентів), с. Курилівка (64 абоненти), с. Пашківка (64 абоненти), с. Синдаревське (39 абонентів), с. Перебудова (139 абонентів), с. Крути (463 абоненти), с. Почечине (24 абоненти), с. Поляна (50 абонентів), с. Бурківка (54 абоненти), с. Бакланове (21 абонент), с. Переяслівка (90 абонентів), с. Кунашівка (174 абоненти). Силами ПАТ "Чернігівгаз" 30 грудня газопостачання відновлено в повному обсязі.

➤ На 128 км автодорозі Кінті-Глухів-Бачівськ в с. Мости Бахмацького району о 22 год. 31 хв. 16 грудня водій рейсового автобусу "Neoplan" сполученням "Херсон-Москва" під час обгону виїхав на смугу зустрічного руху та здійснив зіткнення з вантажним автомобілем "IVECO", за кермом якого знаходився громадянин Республіки Сербія. Під час зіткнення з напівпричепа вантажівки вилетіли рулони пресованого паперу та пошкодили проїжджаючий легковий автомобіль "Toyota Camry". Внаслідок пригоди 3 пасажирів автобусу від отриманих травм загинули на місці аварії, 15 осіб отримали тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості та були госпіталізовані до Бахмацької центральної районної лікарні, ще 3 особи після надання медичної допомоги від госпіталізації відмовилися.

Небезпечні події

На шляхах області сталися **583 дорожньо-транспортні пригоди, внаслідок яких 725 осіб отримали травми та 108 осіб загинули**, з них 1 ДТП класифікована як надзвичайна ситуація.

Динаміка дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків за 2019 та 2018 роки:

Рік	місяць	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	за рік
2019	Кількість ДТП	25	32	34	38	49	77	45	55	58	56	57	57	583
	Загинуло, осіб	4	5	3	3	7	14	7	8	13	11	15	18	108
	Постраждало, осіб	29	48	49	53	56	104	54	70	57	73	51	81	725
2018	Кількість ДТП	46	34	23	36	50	58	55	60	63	73	36	51	585
	Загинуло, осіб	10	4	3	6	14	9	12	11	7	13	4	15	108
	Постраждало, осіб	76	52	33	43	50	74	84	83	84	79	57	60	775

В порівнянні з 2018 роком кількість дорожньо-транспортних пригод (у 2018 році – 585), кількість постраждалих (у 2018 році – 775 осіб) зменшились відповідно на 0,3% та 6,5%, при цьому кількість загиблих (у 2018 році – 108 осіб) залишилась на тому ж рівні.

Внаслідок порушення правил пожежної безпеки зареєстровано **1446 побутових пожеж, під час яких 71 особа загинула та 32 особи постраждали**. Одна з пожеж класифікована як надзвичайна ситуація.

Динаміка побутових пожеж та їх наслідків за 2019 та 2018 роки:

Рік	місяць	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	За рік
2019	Кількість пожеж	129	87	134	219	81	109	107	122	130	108	113	107	1446
	Постраждало, осіб	3	6	1	1	2	3	4	3	3	1	5	0	32
	Загинуло, осіб	17	8	12	4	1	2	8	2	3	3	5	6	71
2018	Кількість пожеж	126	110	96	171	134	91	82	114	107	125	144	117	1417
	Постраждало, осіб	4	2	1	0	2	3	4	3	1	1	3	3	27
	Загинуло, осіб	10	10	5	7	5	5	0	2	3	3	11	17	78

В порівнянні з 2018 роком кількість побутових пожеж (у 2018 році – 1417) та кількість постраждалих (у 2018 році – 27 осіб) збільшились відповідно на 2,0% та 18,5%, при цьому кількість загиблих (у 2018 році – 78 осіб) зменшилась на 9,0%.

Протягом звітного періоду зареєстровано **22 нещасні випадки, внаслідок яких загинуло 19 осіб та 3 особи постраждали**, а саме:

- 29 січня біля залізничної станції «Бобровиця» було виявлено тіло мешканки м. Бобровиця. Причина смерті - травмування потягом. Затримки руху потягів не було;

- 28 березня в м. Чернігові на території ринку «Вісла» по вул. І. Мазепи, 55 під час демонтажу МАФу смертельно травмовано 1 особу;

- 27 березня в с. Маціївка Прилуцького району під час видобутку глини стався наїзд екскаватора на мешканця с. Лісові Сорочинці Прилуцького району, який від отриманих травм загинув;

- 01 квітня на залізничній станції «Ніжин» пасажирським потягом №66 сполученням «Кишинів-Москва» було смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу склала 13 хвилин;

- 27 квітня на залізничній станції «Ніжин» вантажним потягом №2143 сполученням «Конотоп-Дарниця» було смертельно травмовано 1 особу, затримки руху потягів не було;

- 01 травня на правому березі р. Десна в межах м. Чернігова внаслідок вибуху ємності із залишками легкозаймистої рідини загинула 1 особа;

- 01 травня на залізничній станції «Бахмач-Київський» пасажирським потягом №341 сполученням «Москва-Кишинів», смертельно травмована 1 особа, затримки руху потягу не було;

- 08 травня на залізничній станції «Ніжин» вантажним потягом №2120 сполученням «Київ-Конотоп» смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу склала 15 хвилин;

- 11 червня на залізничній станції «Ніжин» вантажним потягом №810501 сполученням «Конотоп-Дарниця» смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу становила 15 хвилин;

- 12 червня на залізничній станції «Ніжин» вантажним потягом №895 сполученням «Конотоп-Київ», смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу становила 35 хвилин;

- 16 червня в м. Чернігові по вул. Цюлковського, 2 внаслідок падіння з дев'ятого поверху висотного житлового будинку загинула 1 особа;

- 27 червня в м. Бахмач біля 2 км пікету №1 залізничного перегону Бахмач-Пасажирський потягом №99 сполученням «Новоолексіївка-Мінськ» було травмовано 1 особу, затримка руху потягу становила 45 хвилин;

- 28 червня в м. Бахмач на 666 км залізничного перегону Бахмач Київський - Черемушки (пікет №3) потягом №778 сполученням «Київ-Шостка» було смертельно травмовано 1 особу, затримки руху потягу не було;

- 20 липня в м. Бобровиця в приватному господарстві по вул. Коцюбинського, 63 при проведенні будівельних робіт (укріплення фундаменту) сталося руйнування частини несучої стіни житлового будинку, внаслідок чого загинув найманий працівник;

- 18 серпня на 100 км залізниці біля пікету № 10 потягом № 6892 сполученням «Горностаївка-Чернігів» було смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу склала 16 хвилин;

- 18 серпня неподалік станції «Количівка» (Чернігівський район) резервним локомотивом №4401 сполученням «Ніжин-Чернігів» було смертельно травмовано 1 особу, затримки руху потягів не було;
- 19 вересня на залізничній станції "Кобижча" (Бобровицький район) потягом №45 сполученням «Лисичанськ-Ужгород» було смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу склала 43 хвилини;
- 08 жовтня біля залізничної станції "Халявин" (Чернігівський район) о 21 год. 40 хв. пасажирським потягом №94 сполученням «Мінськ-Одеса» було травмовано 1 особу, затримки руху потягу не було;
- 09 листопада на залізничній станції "Кобижча" (Бобровицький район) потягом №887 сполученням "Ворожба-Фастів" було травмовано 1 особу, затримка руху потягів склала 39 хвилин;
- 03 грудня на залізничній платформі "Дослідне" (Носівський район) пасажирським потягом №779 сполученням "Суми-Київ" смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу склала 30 хвилин;
- 06 грудня на залізничній станції «Кобижча» (Бобровицький район) пасажирським потягом №780 сполученням «Київ-Суми» було смертельно травмовано 1 особу;
- 15 грудня на залізничній станції "Ніжин" електропоїздом №6304 сполученням «Чернігів-Ніжин» смертельно травмовано 1 особу, затримка руху потягу склала 21 хвилину.

Крім того, під час обробки сільгоспугідь біля с. Даничі Ріпкинського району о 8 год. 10 хв. 12 вересня *внаслідок відмови двигуна плануючим польотом здійснив жорстку посадку легкомоторний одномісний літак БЕКАС Х32* (оренований ФОП «Мажуга В.П.» для обробки полів соняшника), внаслідок чого літак отримав механічні пошкодження. Льотчик не постраждав.

Протягом 2019 року зареєстровано **2 випадки виявлення ртуті**, а саме:

- 01 лютого в м. Ніжині в приватному господарстві по вул. Цюлковського, 9А власниками було виявлено закриту скляну ємність зі ртуттю вагою 2,2 кг;
- 18 березня в м. Ніжині в господарстві по вул. Овдіївській, 40/1 було виявлено ртуть вагою 880 грам.

Також, 24 квітня *зареєстрована 1 небезпечна подія, пов'язана із витоком парів аміаку*, а саме: в м. Бахмач на станції «Бахмач-Пасажирський» Південно-Західної залізниці стався виток парів аміаку із цистерни загальною ємністю 48 тон. Спеціалістами залізничної станції проведені роботи щодо герметизації та ущільнення прокладки заливної горловини. Загрози населенню та довкіллю не було.

Крім того, 20 вересня в с. Кіпті Козелецького району біля АЗС «Chiro» *сталася розгерметизація автоцистерни з газом "МАН"* (перевізник фірма "TSL", Республіка Польща, газ об'ємом 19 куб.м). Після проведення ремонтних робіт (накладення бандажу на місце витoku газу) цистерна вирушила за місцем призначення.

Протягом звітного періоду було **зарєєстровано 2 небезпечні події, пов'язані із вибухами твердопаливного котла та водонагрівача**, а саме:

- 10 лютого в м. Чернігові в господарстві по вул. Грибоєдова, 21/2 внаслідок надлишкового тиску стався вибух твердопаливного котла в житловому будинку. В результаті вибуху були пошкоджені дві несучі стіни, вікна, двері та майно. Загиблих та травмованих не було;

- 18 квітня в смт Любеч Ріпкинського району в приміщенні загальноосвітньої школи I-III ступенів по вул. Преображенській, 31 стався вибух водонагрівача ВЕП-600 (без подальшого горіння). Внаслідок вибуху пошкоджено вікна, двері та облицювання стін в приміщенні їдальні. Загиблих та травмованих не було, навчальний процес не припинявся.

11 жовтня в приміщенні загального користування загальноосвітньої школи №21 I-III ступенів в м. Чернігові по вул. Гагаріна, 27 о 09 год. 35 хв. **було розпилено невідому подразнюючу речовину**. Внаслідок події **постраждало 9 учнів**: 8 учнів (вікова група 12-14 років) даного навчального закладу з ознаками отруєння були госпіталізовані до Чернігівської обласної дитячої лікарні, ще 1 дитина була направлена на амбулаторне лікування. Загалом з навчального закладу було евакуйовано 823 особи. Станом на 17 год. 12 жовтня постраждали учні виписані з лікувального закладу в задовільному стані.

Протягом 2019 року **зарєєстровано 27 аварійних ситуацій на мережах життєзабезпечення** (на об'єктах та мережах теплопостачання - 2, газопостачання - 3, електропостачання - 5, водопостачання та водовідведення - 17,), з них 1 резонансна, а саме:

В с. Гущин Чернігівського району на очисних спорудах КП «Чернігів-водоканал» о 09 год. 50 хв. 15 березня сталося руйнування трубопроводу циркуляційного мулу діаметром 720 мм магістральної лінії каналізаційного колектору. Витоку каналізаційних стоків на поверхню не було. Викид каналізаційних стоків проводився до аварійного ставка.

Протягом звітного періоду зарєєстровано **199 випадків виявлення боєприпасів, було знищено 2276 одиниць боєприпасів**. У 2018 році було зарєєстровано 181 випадок виявлення боєприпасів та знищено 3232 одиниці боєприпасів.

Надзвичайні ситуації і небезпечні події природного характеру

Протягом 2019 року **зарєєстровано 2104 надзвичайні ситуації та небезпечні події природного характеру, з них 2 класифіковані як надзвичайні ситуації**. Внаслідок надзвичайних ситуацій і небезпечних подій **75 осіб загинули та 65 осіб постраждали**.

Надзвичайні ситуації

Протягом звітного періоду **зарєєстровано 2 надзвичайні ситуації природного характеру**, а саме:

➤ Протягом 21-27 жовтня 2019 року до інфекційного відділення Чернігівської обласної дитячої лікарні з діагнозом "вірусний гепатит А" було госпіталізовано 16 дітей (учні 1-го, 4-го, 5-го класу) Чернігівської загальноосвітньої школи №7

I-III ступенів (м. Чернігів, проспект Перемоги, 197). Всього в школі навчається 805 дітей. В цей же час до інфекційного відділення Чернігівської районної лікарні було госпіталізовано 1 особу з обслуговуючого персоналу загальноосвітньої школи.

Згідно результатів мікробіологічного обстеження підтверджено діагноз "вірусний гепатит А".

Станом на 01 січня 2020 року на "вірусний гепатит А" захворіло 45 осіб, з них 31 дитина. В закладах охорони здоров'я м. Чернігова на стаціонарному лікуванні з діагнозом "вірусний гепатит А" проходили лікування 43 особи.

Для ліквідації спалаху захворювання залучалися працівники інфекційного відділення Чернігівської обласної дитячої лікарні, працівники інфекційного відділення Чернігівської центральної районної лікарні, Чернігівський міський відділ ДУ "Чернігівський обласний лабораторний центр" МОЗ України, працівники Управління Держпродспоживслужби у Чернігівській області.

Проводився комплекс протиепідемічних заходів з локалізації та ліквідації спалаху захворювання. Було здійснено дезінфекцію за місцем навчання.

➤ 31 грудня в м. Чернігові по вул. Гетьмана Полуботка, 74/35 внаслідок вживання риби домашнього копчення отруїлося троє дорослих, яких з клінічним діагнозом «ботулізм» було госпіталізовано до реанімаційного відділення Чернігівської міської лікарні №2. За результатами інформації, наданої Чернігівською міською лікарнею № 2, станом на 08 січня 2020 року діагноз підтверджено. Стан хворих середньої тяжкості.

Небезпечні події

На водних об'єктах області загинуло 66 осіб, з них 6 дітей (м. Чернігів – 14 осіб, Козелецький район – 9 осіб, Чернігівський район – 8 осіб, Коропський район – 5 осіб, Ріпкинський, Новгород-Сіверський, Куликівський, Менський та Прилуцький райони - по 3 особи, Ічнянський та Срібнянський райони – по 2 особи, м. Ніжин, м. Новгород-Сіверський, Бобровицький, Борзнянський, Варвинський, Городнянський, Корюківський, Носівський, Ніжинський, Сновський та Сосницький райони – по 1 особі). Протягом аналогічного періоду 2018 року на водних об'єктах області загинули 63 особи, з них 4 дитини.

Розподіл загибелі на водних об'єктах за 2019 та 2018 роки

Роки	Місяці												Усього
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
2019	1	-	5	4	11	27	10	3	2	1	1	1	66
2018	1	-	-	8	13	9	15	7	5	-	3	2	63

В порівнянні з 2018 роком кількість загиблих у 2019 році збільшилась на 4,8%.

Внаслідок вживання дикорослих грибів протягом звітного періоду отруїлися 4 особи. За цей же період минулого року отруїлося грибами 9 осіб, з них 1 особа померла.

Протягом 2019 року зареєстровано **6 нещасних випадків, внаслідок яких 3 особи загинули та 7 осіб постраждали**, а саме:

- 16 січня в м. Ніжині по вул. Ващенко на території автокооперативу «Залізничник» (гараж № 157) в автомобілі «ВАЗ-21099» виявлено тіла 2 осіб з ознаками отруєння чадним газом від працюючого двигуна автомобіля;

- 20 січня до Чернігівської центральної районної лікарні було доставлено двох мешканців с.Трисвятська Слобода Чернігівського району з отруєнням чадним газом;

- 24 січня в м. Чернігові по вул. Пухова, 113 під час пожежі в квартирі №53 дев'ятиповерхового житлового будинку отруїлася чадним газом 1 особа;
- 01 липня в м. Чернігові по вул. Кільцевій біля будинку №19 внаслідок падіння дерева було травмовано жінку;
- 30 вересня в м. Чернігові по вул. Доценка, 2Б в квартирі №88 п'ятиповерхового житлового будинку було виявлено тіло дитини, 2009 року народження, з ознаками отруєння чадним газом;
- 15 листопада до Куликівської центральної районної лікарні з ознаками отруєння чадним газом було доставлено трьох малолітніх дітей, 2014, 2015 та 2018 років народження, які отруїлись під час пожежі житлового будинку по вул. Шевченка, 51 в с. Авдіївка Куликівського району.

До Борзнянської центральної районної лікарні о 12 год. 48 хв. 11 червня з діагнозом "двостороння пневмонія, ускладнення дихання" було доставлено дитину, 2014 року народження, у вкрай тяжкому стані. *Дитину було госпіталізовано до реанімаційного відділення Борзнянської центральної районної лікарні, де вона померла.* Вранці 12 червня з цієї ж родини до Борзнянської центральної районної лікарні *було госпіталізовано ще 2 дітей*, 2018 та 2015 років народження.

В с. Стахорщина Новгород-Сіверського району о 15 год. 57 хв. 08 грудня *внаслідок вживання невідомої речовини отруїлося троє хлопчиків, 2005, 2007 та 2010 років народження.* О 16 год. 30 хв. діти у важкому стані були госпіталізовані до реанімаційного відділення Новгород-Сіверської центральної районної лікарні, де *хлопчик, 2010 року народження, помер.* Двох інших хлопчиків було доставлено до Чернігівської обласної дитячої лікарні.

Протягом пожежонебезпечного періоду 2019 року *зарєєстровано 156 пожеж в лісових масивах на загальній площі 296,16 га*, з них 1 пожежа резонансна, а саме:

7 квітня між с. Тужар та с. Косачівка Козелецького району (Міжрічинський регіональний ландшафтний парк та акваторія Київського водосховища) виникла пожежа очерету на 3-х ділянках площею 16,5 га (загальна площа 200 га) з наступним розповсюдженням вогню на лісовий масив (квартал №83) ДП «Остерський лісгосп» на площі 40 га (загальна площа кварталу 186 га). Вогнем було знищено 200 га очерету та 40 га лісового масиву ДП «Остерський лісгосп».

Для ліквідації НС залучалося 13 одиниць техніки, 97 чоловік. Авіацією ДСНС України здійснено 27 скидів (3 скиди з АН-32П та 24 – з МІ-8).

Кількість пожеж в лісових масивах за 2019 та 2018 роки:

Райони	Лісові пожежі за 2019 рік		Лісові пожежі за 2018 рік	
	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га
Обласне управління лісового та мисливського господарства	102	158,32	73	28,95
ДП „Чернігівоблагроліс”	26	81,3	16	42,87
Інші лісгосподарства	28	56,54	35	142,5
Усього	156	296,16	124	214,32

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком кількість пожеж в лісових масивах збільшилась на 25,8%, площа їх розповсюдження збільшилась на 38,19%.

Внаслідок необережного поводження населення з вогнем протягом березня-листопада 2019 року зареєстровано **1770 випадків загоряння сухої трави та сміття на відкритій місцевості на загальній площі 5380,7 га**. У 2018 році було зареєстровано 739 випадків загоряння сухої трави та сміття на відкритій місцевості на загальній площі 1069,5 га.

Динаміка загорянь сухої трави та сміття на відкритій території за 2019 та 2018 роки:

Рік	місяць	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Усього
2019	Кількість пожеж	-	-	306	645	31	140	75	147	269	126	31	-	1770
	Площа,га	-	-	1076,17	2353,53	28,25	239,75	173,74	370,97	710,65	354,34	73,34	-	5380,7
2018	Кількість пожеж	-	-	-	242	98	91	15	81	160	45	7	-	739
	Площа,га	-	-	-	365,55	84,89	101,08	8,75	88,43	319,64	97,15	4,04	-	1069,53

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком кількість випадків загоряння сухої трави та сміття на відкритій території та їх площа збільшилася відповідно в 2,4 рази та 5 разів.

Протягом звітного періоду зареєстровано **60 пожеж на торфовищах на загальній площі 154,31 га**. За цей же період 2018 року сталося 16 пожеж на торфовищах на загальній площі 81,06 га.

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком кількість випадків загоряння торфу збільшилися відповідно в 3,8 рази та в 1,9 рази.

Також, протягом звітного періоду сталося **6 пожеж на сільгоспугіддях на загальній площі 55,5 га**. За цей же період 2018 року пожеж на сільгоспугіддях не зареєстровано.

Під час пожеж в природних екосистемах області **4 особи загинули та 2 особи отримали опіки**, за цей же період 2018 року загинула 1 особа.

Внаслідок несприятливих погодних умов зареєстровано **29 випадків аварійного відключення електропостачання**, а саме:

- вночі 2 січня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 4 ЛЕП 10 кВ та знеструмлена 41 трансформаторна підстанція. Без електропостачання залишалися мешканці 9 населених пунктів в трьох районах (Ріпкинський район - 5, Городнянський район - 2, Борзнянський район - 2). Електропостачання відновлено 2 січня силами ПАТ «Чернігівобленерго»;

- в ніч на 30 січня в Корюківському районі сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 1 ЛЕП 10 кВ та 18 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 3 населених пунктів. Електропостачання відновлено 30 січня силами ПАТ «Чернігівобленерго»;

- в ніч на 30 січня в м. Чернігові сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, була відключена 1 ЛЕП 10 кВ. Без електропостачання залишалися мешканці будинків по вулицях: Дніпровська, Попова, Харківська, Цюлковського, Текстильників. Електропостачання відновлено 30 січня силами Чернігівських міських електричних мереж;

- 11 лютого сталося пошкодження 1 ЛЕП 10 кВ в м. Борзна, була знеструмлена 1 трансформаторна підстанція, 81 абонент залишався без електропостачання. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 12 лютого;

- 13 лютого сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 1 ЛЕП 110 кВ, 6 ЛЕП 35 кВ, 83 ЛЕП 10 кВ та 4 ділянки ЛЕП 10 кВ, 2 підстанції 35 кВ, 1205 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 262 населених пунктів на території Бахмацького, Бобровицького, Борзнянського, Ічнянського, Коропського, Корюківського, Менського, Ніжинського, Новгород-Сіверського, Носівського, Прилуцького, Семенівського, Сновського, Срібнянського, Талалаївського та Чернігівського районів. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 16 лютого;

- в ніч з 19 на 20 лютого сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 1 ЛЕП 10 кВ та 1 ділянка ЛЕП 10 кВ, 11 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися 3 населені пункти в Ічнянському районі. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 20 лютого;

- протягом 21 лютого сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 7 ЛЕП 10 кВ, знеструмлена 121 трансформаторна підстанція. Без електропостачання залишалися 1 населений пункт в Чернігівському районі, 7 населених пунктів в Ічнянському районі, 7 населених пунктів в Прилуцькому районі, 4 населені пункти в Корюківському районі, 2 населені пункти в Бобровицькому районі та частина м. Ніжина. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 21 лютого;

- 10 березня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 11 ЛЕП 10 кВ та 2 ділянки ЛЕП 10 кВ, знеструмлені 165 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 41 населеного пункту в Бахмацькому, Козелецькому, Менському, Прилуцькому, Ріпкинському, Сновському та Чернігівському районах. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 11 березня;

- 11 березня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 7 ЛЕП 10кВ та 2 ділянки ЛЕП 10кВ, знеструмлені 122 трансформаторні підстанції. Без електропостачання залишалися мешканці 27 населених пунктів в Бобровицькому, Городнянському, Ічнянському, Козелецькому, Коропському, Куликівському, Ніжинському, Носівському, Новгород-Сіверському, Прилуцькому та Чернігівському районах. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 12 березня;

- вночі 19 березня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, була відключена 1 ЛЕП 10 кВ та знеструмлені 11 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 3 населених пунктів в Борзнянському районі. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 19 березня;

- 22 березня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 24 ЛЕП 10 кВ та 7 ділянок ЛЕП 10 кВ, знеструмлені 470 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці

71 населеного пункту в Бобровицькому, Борзнянському, Городнянському, Ічнянському, Козелецькому, Корюківському, Куликівському, Новгород-Сіверському, Носівському, Прилуцькому, Ріпкинському, Семенівському, Талалаївському, Чернігівському та Сновському районах. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 24 березня;

- 11 квітня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 1 ЛЕП 10 кВ та 3 ділянки ЛЕП 10 кВ, 46 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 9 населених пунктів (Борзнянський район – 6, Новгород-Сіверський район – 1, Сновський район – 2). Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 12 квітня;

- в ніч з 15 на 16 квітня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 3 ЛЕП 10 кВ, знеструмлені 23 трансформаторні підстанції. Без електропостачання залишалися мешканці 12 населених пунктів (Ічнянський район – 2, Новгород-Сіверський район – 4, Чернігівський район – 4 та Талалаївський район – 2). Силами ПАТ «Чернігівобленерго» електропостачання відновлено 16 квітня;

- в ніч з 03 на 04 травня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 2 ЛЕП 10 кВ та 27 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 4 населених пунктів в Ічнянському районі. Електропостачання відновлено 04 травня силами ПАТ "Чернігівобленерго";

- 28 червня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 6 ЛЕП 10кВ, 4 ЛЕП 10кВ частково, знеструмлено 98 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 27 населених пунктів (Бобровицький район – 1, Городнянський район – 16, Корюківський район – 5, Ріпкинський район – 2, Чернігівський район – 3). Електропостачання відновлено 28 червня силами ПАТ "Чернігівобленерго";

- 29 червня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 3 ЛЕП 10кВ, знеструмлено 24 трансформаторні підстанції. Без електропостачання залишалися мешканці 9 населених пунктів (Прилуцький район – 6, Ріпкинський район – 3). Електропостачання відновлено 29 червня силами ПАТ "Чернігівобленерго";

- 30 червня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 2 ЛЕП 10кВ, знеструмлено 26 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 5 населених пунктів в Ічнянському районі. Силами ПАТ "Чернігівобленерго" електропостачання відновлено 30 червня;

- 01 липня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 4 ЛЕП 110 кВ, 9 ЛЕП 35 кВ, 119 ЛЕП 10 кВ, 1396 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 291 населеного пункту (Городнянський, Ічнянський, Козелецький, Коропський, Корюківський, Ніжинський, Прилуцький, Ріпкинський, Семенівський, Сновський та Чернігівський райони) та 13 вулиць в м. Чернігові. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 04 липня електропостачання було відновлено в повному обсязі;

- 05 липня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання. Були відключені 1 ЛЕП 10 кВ та 1 ділянка ЛЕП 10 кВ, 20 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 10 населених пунктів. (Городнянський

та Ріпкинський райони). Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 6 липня електропостачання відновлено в повному обсязі;

- 07 липня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання. Були відключені 10 ЛЕП 10 кВ, знеструмлена 131 трансформаторна підстанція. Без електропостачання залишалися мешканці 20 населених пунктів (Бахмацький, Бобровицький, Козелецький, Ніжинський та Прилуцький райони). Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 08 липня електропостачання відновлено в повному обсязі;

- 14 липня сталося пошкодження повітряної лінії електропостачання. Була відключена 1 ЛЕП 10 кВ, знеструмлено 17 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 10 населених пунктів на території Городнянського району. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 15 липня електропостачання відновлено в повному обсязі;

- 22 липня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, були відключені 4 ЛЕП 10 кВ, знеструмлено 85 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 10 населених пунктів (Ічнянський, Менський, Ніжинський і Новгород-Сіверський райони та мікрорайон Подусівка в м. Чернігові). Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 23 липня електропостачання відновлено в повному обсязі;

- 9 серпня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 6 ЛЕП 10 кВ та 14 ЛЕП 10 кВ частково, 129 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 22 населених пунктів Бобровицького, Варвинського, Ічнянського, Менського, Ніжинського, Прилуцького та Талалаївського районів. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 9 серпня електропостачання в населених пунктах відновлено в повному обсязі;

- 10 серпня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 10 ЛЕП 10 кВ та 4 ЛЕП 10 кВ частково, знеструмлено 147 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 33 населених пунктів Чернігівського, Ічнянського, Талалаївського та Прилуцького районів. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 10 серпня електропостачання в населених пунктах відновлено в повному обсязі;

- 13 серпня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 1 ЛЕП 110 кВ, 3 ЛЕП 35 кВ, 36 ЛЕП 10 кВ та 3 ЛЕП 10 кВ частково, знеструмлено 448 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 115 населених пунктів Бобровицького, Городнянського, Ічнянського, Козелецького, Корюківського, Менського, Новгород-Сіверського, Носівського, Прилуцького, Семенівського та Сновського районів. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» станом 19 серпня електропостачання в населених пунктах відновлено в повному обсязі;

- 22 серпня були відключені 2 ЛЕП 10 кВ, 2 ділянки ЛЕП 10 кВ та 28 трансформаторних підстанцій. Без електропостачання залишалися мешканці 8 населених пунктів в Городнянському та Ічнянському районах. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» станом 23 серпня електропостачання в населених пунктах відновлено в повному обсязі;

- вдень 18 вересня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 8 ЛЕП 10 кВ, 66 трансформаторних підстанцій. Без електроенергії залишалися мешканці 26 населених пунктів в Чернігівському, Козелецькому, Ічнянському, Прилуцькому та Срібнянському районах. Силами

ПАТ «Чернігівобленерго» станом на 06 год. 19 вересня електропостачання відновлено в повному обсязі;

- 26 вересня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 1 ЛЕП 10 кВ та 21 трансформаторну підстанцію. Без електропостачання залишалися мешканці 1 населеного пункту в Бахмацькому районі. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» станом на 6 год. 27 вересня електропостачання відновлено в повному обсязі;

- 04 жовтня сталося пошкодження повітряних ліній електропостачання, було відключено 3 ділянки ЛЕП 10 кВ, без електропостачання залишалися мешканці 11 населених пунктів у Козелецькому та Семенівському районах. Силами ПАТ «Чернігівобленерго» 5 жовтня електропостачання відновлено в повному обсязі.

Внаслідок ускладнення метеорологічних умов (пориви сильного вітру) на території області зареєстровано **3 випадки пошкодження та руйнування конструктивних елементів покрівель будівель та споруд**, а саме:

- 22 березня на території м. Чернігова та окремих населених пунктів Чернігівського, Бахмацького, Куликівського та Семенівського районів сталося руйнування конструктивних елементів покрівель 11 будівель (загальна площа 1575 кв. м) адміністративно-побутового, житлового та господарського призначення:

- м. Чернігів, вул. Незалежності, 3 – магазин будівельних матеріалів «Квадратний метр» – 700 кв.м;
- м. Чернігів, вул. Шевченка, 42 – офісна будівля ТОВ «Кронтекс ЛТД» – 300 кв.м;
- м. Чернігів, вул. Кругова, 72/2 – господарська будівля – 45 кв.м;
- м. Чернігів, вул. Кругова, 74 – житловий будинок – 49 кв.м;
- с. Анісів Чернігівського району, вул. Герасименка, 21 – Анісівська загально-освітня школа І-ІІІ ступенів ім. І. Франка – 197 кв.м;
- с. Анісів Чернігівського району, вул. Герасименка, 24 – Анісівський будинок культури – 14 кв.м;
- с. Старий Білоус Чернігівського району, вул. Лесі Українки, 12 – житловий будинок – 60 кв.м;
- м. Бахмач, вул. Конотопська, 62, автошкола ТСО України – 20 кв.м;
- с. Григорівка Бахмацького району, вул. Шевченка, 101, цех по виробництву олії ТОВ "Агрофірма ім. Т. Шевченка" – 120 кв.м;
- смт Куликівка, вул. Горького, 1Б, господарська будівля – 20 кв.м;
- м. Семенівка, вул. Червона площа, 7А – Семенівський районний будинок культури – 50 кв.м.

- 01 липня на території Новгород-Сіверського району було пошкоджено дахи 13 житлових будинків приватного сектору загальною площею 88 кв. м, пошкоджений дах Будищанської ЗОШ І-ІІІ ступенів загальною площею 120 кв. м, пошкоджений дах Будо-Вороб'ївської ЗОШ І-ІІІ ступенів загальною площею 40 кв. м, пошкоджений дах Кам'янсько-Слобідської ЗОШ І-ІІ ступенів загальною площею 60 кв. м.

- 13 серпня сталося пошкодження покрівель та сталося часткове руйнування конструктивних елементів покрівель 56 будівель різного призначення на території окремих населених пунктів Корюківського, Городнянського та Ріпкинського районів:

Корюківський район

- с. Перелюб – частково пошкоджено покрівлю будівлі Перелюбської загально-освітньої школи I-III ступенів (вул. Шевченка, 6) на площі близько 30 кв.м, покрівлі 6 житлових будинків та 4 будівель господарського призначення;
- смт Холми – частково пошкоджено покрівлю будівлі магазину промислових товарів Холминського споживчого товариства (вул. Центральна, 91) на площі близько 20 кв.м, покрівлі 2 житлових будинків та 3 будівель господарського призначення;
- с. Білошитська Слобода – частково пошкоджено покрівлі 2 житлових будинків та 4 будівель господарського призначення;
- с. Рибинськ – частково пошкоджено покрівлі житлового будинку та 1 будівлі господарського призначення;
- с. Камка – частково пошкоджено покрівлю 1 житлового будинку.

Городнянський район

- с. Ільмівка – частково пошкоджено покрівлю будівлі Ільмівської загальноосвітньої школи I-II ступенів (вул. Миру, 23) на площі близько 15 кв.м, покрівлю будівлі майстерні даного навчального закладу на площі близько 20 кв.м, покрівлю будівлі Ільмівської сільської ради (вул. Миру, 21) на площі близько 10 кв.м, покрівлі 15 житлових будинків та 5 будівель господарського призначення;
- с. Бурівка – частково пошкоджено покрівлю 1 житлового будинку;
- с. Ваганічі – частково пошкоджено покрівлю 1 житлового будинку.

Ріпкинський район

- смт Добрянка – частково пошкоджено покрівлю будівлі Добрянської загальноосвітньої школи I-III ступенів (вул. Преображенська, 7) на площі близько 400 кв.м, покрівлю музичної школи (вул. Центральна, 143) на площі 7 кв.м, покрівлю двоповерхового багатоквартирного житлового будинку (вул. Преображенська, 2) на площі близько 100 кв.м та покрівлю 1 житлового будинку).
- с. Горностаївка – частково пошкоджено покрівлю сільського клубу та сільської ради.

VII. Заходи щодо забезпечення готовності органів управління та сил цивільного захисту області до реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру

Підготовка органів управління і сил цивільного захисту Чернігівської області до дій за призначенням здійснювалась у ході навчань та тренувань:

➤ 21-22 лютого в ході командно-штабного навчання відпрацьовані дії органів управління, сил та засобів ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Коропського району (ОТГ) у період загрози та виникнення весняної повені;

➤ 14 березня в ході штабного тренування відпрацьовані дії органів управління та сил ланок функціональних і територіальної підсистем єдиної державної системи цивільного захисту Чернігівської області щодо виконання завдань під час пропуску весняного льодоходу та повені;

➤ 11-12 квітня в ході командно-штабного навчання відпрацьовані дії органів управління, сил та засобів ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Семенівського району (ОТГ) у період загрози та виникнення пожеж у лісових масивах та на торфовищах;

➤ 23-24 травня в ході командно-штабного навчання відпрацьовані дії органів управління, сил та засобів ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту м. Ніжина у період загрози та виникнення пожежі на ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»;

➤ 05 червня в ході штабного тренування відпрацьовані дії органів управління та сил цивільного захисту ланок територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту щодо переведення територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту з режиму функціонування в мирний час на режим функціонування в особливий період;

➤ 12 червня в ході командно-штабного навчання відпрацьовані дії органів управління, сил та засобів ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Бобровицького району (ОТГ) під час загрози виникнення надзвичайної ситуації на залізничному транспорті;

➤ 21 серпня в ході командно-штабного навчання відпрацьовані дії органів управління, сил та засобів ланок територіальної і функціональних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту Чернігівської області під час надзвичайних ситуацій на автомобільних дорогах загального користування під час проходження осінньо-зимового періоду 2019-2020 років;

➤ 11 вересня в ході командно-штабного навчання відпрацьовані дії органів управління, сил та засобів ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Борзнянського району (ОТГ) у період загрози та виникнення буревію і сильної зливи;

➤ 10 жовтня в ході штабних тренувань відпрацьовані дії органів управління та сил цивільного захисту ланок територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту щодо виконання завдань у складних умовах осінньо-зимового періоду (із залученням органів з евакуації).

Крім того, 17 жовтня підготовлено та проведено показове спеціальне об'єктове навчання з питань цивільного захисту на базі Чернігівського відділення ПРАТ "АБІНБЕВ ЕФЕС УКРАЇНА", метою яких є відпрацювання спільних дій

органів управління підприємства та аварійно-рятувальних формувань під час ліквідації наслідків аварії, пов'язаної з викидом аміаку. У заході приймали участь представники Чернігівської обласної державної адміністрації, міськвиконкому, центрального апарату та п'яти територіальних органів ДСНС України з питань цивільного захисту, а також навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності населення Чернігівської, Київської, Полтавської, Сумської та Черкаської областей.

Під час підведення підсумків, керівництвом навчань було зазначено, що всі заходи, передбачені планом їх проведення, виконані на високому професійному рівні.

У січні-лютому здійснювалися організаційні заходи щодо забезпечення сталого функціонування систем житлово-комунального господарства та об'єктів енергетичного комплексу в зимових умовах та недопущення порушення нормальних умов життєдіяльності населення області.

Проводився моніторинг стану автомобільних доріг та забезпечення безперебійного руху автомобільного транспорту, стану функціонування систем житлово-комунального господарства і об'єктів енергетичного комплексу у зимовий період.

Здійснювалися організаційні заходи щодо запобігання загибелі людей на водних об'єктах області у зимовий період.

Обласною державною адміністрацією на розширеному засіданні колегії 7 лютого були підведені підсумки роботи з питань цивільного захисту у 2018 році та визначені завдання на 2019 рік.

Завдання на 2018 рік, визначені розпорядженням голови Чернігівської обласної державної адміністрації від 14 грудня 2017 року №674 "Про організацію цивільного захисту області у 2018 році", в основному виконані.

Завдання на 2019 рік визначені розпорядженням голови Чернігівської обласної державної адміністрації від 18 грудня 2018 року №780 "Про організацію цивільного захисту області у 2019 році".

У грудні 2018 року було детально проаналізовано всі надзвичайні ситуації і небезпечні події та дії органів управління і сил під час пропуску весняної повені та льодоходу у минулі роки і на цій основі розроблений та 21 грудня 2018 року на засіданні обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій затверджений план дій обласних управлінь, організацій і підприємств, районних державних адміністрацій і виконкомів міських рад, органів місцевого самоврядування щодо підготовки до пропуску льодоходу, повені та дощових паводків у весняний період 2019 року на території Чернігівської області.

Протягом березня-квітня проводився моніторинг повеневої обстановки в області.

Протягом лютого-березня були розглянуті всі надзвичайні ситуації і події, які сталися у весняно-літній пожежонебезпечний період 2018 року, та дії органів влади під час гасіння пожеж у природних екосистемах області. На основі аналізу був розроблений і 28 березня на засіданні обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій затверджений комплексний план заходів обласних управлінь, організацій і підприємств, місцевих органів виконавчої

влади щодо протидії масовим пожежам лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період 2019 року.

Протягом пожежонебезпечного періоду проводився моніторинг пожежної обстановки в природних екосистемах області.

Здійснюються організаційні заходи щодо запобігання загибелі людей на водних об'єктах області.

З метою запобігання виникненню надзвичайних ситуацій у зимовий період 2019/2020 року та підвищення реальної готовності органів управління, сил і засобів органів виконавчої влади, обласних управлінь, організацій і підприємств до дій у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій в зимовий період, Департаментом за участю зацікавлених управлінь, організацій і підприємств детально проаналізовані дії органів управління і сил під час погіршення погодних умов, визначені найбільш вірогідні надзвичайні ситуації, їх наслідки і вплив на роботу господарського комплексу в осінньо-зимовий період. На основі аналізу розроблено і 14 серпня на засіданні обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій затверджений план заходів з підготовки обласних управлінь, організацій і підприємств, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування Чернігівської області до дій в екстремальних зимових умовах 2019/2020 року.

Проводився моніторинг стану автомобільних доріг та забезпечення безперебійного руху автомобільного транспорту, стану функціонування систем житлово-комунального господарства і об'єктів енергетичного комплексу у зимовий період.

У грудні 2019 року було проаналізовано всі надзвичайні ситуації і небезпечні події та дії органів управління і сил під час пропуску весняної повені та льодоходу у минулі роки і на цій основі розроблений та 13 грудня 2019 року на засіданні обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій затверджений план дій обласних управлінь, організацій і підприємств, районних державних адміністрацій і виконкомів міських рад, органів місцевого самоврядування щодо підготовки до пропуску льодоходу, повені та дощових паводків у весняний період 2020 року на території Чернігівської області.

05 лютого у Сновському районі, 09-10 липня у м. Прилуки та Прилуцькому районі, 07 серпня у Ніжинському районі вивчено стан усунення недоліків, які були виявлені комісіями Департаменту з питань цивільного захисту та оборонної роботи облдержадміністрації та управління ДСНС України у Чернігівській області при проведенні комплексної перевірки стану реалізації заходів державної політики у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, стану і організації роботи з питань техногенної і пожежної безпеки, готовності органів управління та сил реагування до дій при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій.

19-21 лютого у Коропському районі, 09-10 квітня у Семенівському районі, 21-22 травня у м. Ніжині, 11-12 червня у Бобровицькому районі, 25-26 червня у Срібнянському та Талалаївському районах, 10-11 вересня у Борзнянському районі здійснювалися заходи контролю щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту, техногенної і пожежної безпеки.

VIII. Проблемні питання в сфері захисту населення і території від надзвичайних ситуацій, що потребують вирішення на державному рівні

Утилізація та зберігання непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин

Внаслідок тривалого накопичення протягом минулих років на складах райагрохімів та сільгосп підприємств зберігаються заборонені і непридатні до використання хімічні засоби захисту рослин (далі ХЗЗР). Хімічні засоби захисту рослин являють собою суміші декількох хімічних речовин і представляють значну небезпеку для населення. Їх дослідження не проводилося і відповідно клас хімічної та вибухопожежної небезпеки не визначений.

Загальна кількість безгосподарних агрохімікатів становить 284,3 т, які зберігаються в 52 місцях на території м. Прилуки, Бахмацького, Борзнянського, Варвинського, Ічнянського, Носівського, Прилуцького, Ріпкинського, Семенівського, Сновського, Сосницького, Срібнянського та Чернігівського районів. Стан наявних місць зберігання ХЗЗР є незадовільним, що створює загрозу забруднення ґрунтів і підземних водоносних горизонтів та виникнення надзвичайних ситуацій.

У 2019 році кошти на утилізацію непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин не виділялись.

Враховуючи, що значна частина складів знаходиться в басейнах річок Дніпро та Десна, які є джерелами питного водопостачання, та з метою зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і попередження забруднення об'єктів довкілля необхідне виділення коштів у сумі близько 25 млн гривень з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища для повного знешкодження непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин на спеціалізованих підприємствах.

Питання щодо усунення негативних наслідків зсуву ґрунту в м. Новгород-Сіверський

На території м. Новгород-Сіверський через ерозійно-зсувні процеси склалась загрозна ситуація. У 2010 році створилась реальна загроза пошкодження 16 будинків. Через руйнацію зливної каналізації в зоні зсувних процесів опинились частина приміщень ДП «Готелю "Слов'янський"». Було зруйновано дорожнє полотно на 12 вулицях та здійснювалася подальша руйнація ще на 5 ділянках по вулицях Парковій, Калініна, Луначарського, Весняній і провулку Підгірному, що призвело до ускладнення дорожнього руху. Крім того, в прогресуючій ерозійно-зсувній зоні знаходилися оголені магістралі газопостачання та водовідведення.

Внаслідок значного випадання опадів протягом червня-липня 2011 року розвиток ерозії та зсуву ґрунтів біля ДП «Готелю "Слов'янський"» у лінійному відношенні становив 7 м, було вимито та стався зсув близько 480 куб. м ґрунтових мас, відстань від фундаменту господарської будівлі (котельні та трансформаторної підстанції) до місця зсуву становила 22 м. На вулиці Парковій дощовими водами внаслідок ерозії та зсувів було вимито близько 230 куб. м ґрунту, відстань від провалля до житлового будинку № 10 становила 0,4 - 0,5 м.

Внаслідок сильної зливи 30 травня 2014 року у м. Новгород-Сіверський було зруйноване асфальтно-бетонне покриття на вулиці Радянській загальною площею 270 м² та на вулиці Петровського загальною площею близько 320 м². На вулиці

Калініна біля водовідвідної споруди відбувся зсув та ерозія ґрунту на площі 30 м² (об'єм близько 600 м³). На вулиці Шевченка, 53 дощовими водами була зруйнована приватна земельна ділянка на загальній площі 100 м² (вимивання та ерозія ґрунту до яру глибиною до 2 метрів).

Протягом 2015-2018 років на ліквідацію наслідків зсуву і ерозійних явищ в м. Новгород-Сіверський були виділені кошти в сумі понад 1,7 млн гривень.

Рішенням сімнадцятої сесії сьомого скликання Чернігівської обласної ради №11-17/VIІ від 04 квітня 2019 року затверджено додатковий перелік видатків обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2019 рік, до якого був включений природоохоронний захід «Реконструкція протиерозійної споруди по ліквідації ерозійних явищ по вул. Михайла Чалого в місті Новгород-Сіверський Чернігівської області». На виконання цього заходу були виділені кошти в сумі 699,21 тис. гривень. Роботи проведені силами ТОВ «ТМГ-Трейд».

Питання щодо заміни аварійних ділянок двох самопливних колекторів в м. Ніжині

У місті Ніжині в аварійному стані знаходиться каналізаційний колектор по вулицях Шевченка та Синяківській. Потребує реконструкції ділянка колектору протяжністю 900 м. З метою обстеження технічного стану проведені роботи з відеозйомки колектору, укладений договір на виконання проектно-вишукувальних робіт. У жовтні 2018 року були виділені кошти у сумі 190 тис. гривень.

У 2019 році проведені геодезичні та геолого-вишукувальні роботи, виготовлено проектну документацію, отримано позитивний експертний висновок, згідно поданих до Міністерства екології та природних ресурсів України документів виділено субвенцію з державного бюджету у сумі 9 млн 952,77 тис. гривень, проведено торги в системі ProZorro та процедура погодження переможця. 8 жовтня заключений договір на проведення робіт з ТОВ «Спецінжиніринг постач» (м. Ірпінь Київської області).

Питання щодо аварійного стану ділянки автодороги державного значення Н-07 Київ-Суми-Юнаківка (км 180+710)

Автодорога Київ-Суми-Юнаківка побудована в 1967 році. В даний час ділянка земельного полотна на 180 км+710 автодороги довжиною біля 425 погонних метрів використовується в якості гідротехнічної споруди – дамби для прилягаючих рибогосподарських ставків: верхній площею 102 га та нижній площею 36 га. На цій ділянці при перетині Тростянецької балки для перетоку води з водосховища «Тростянецька балка» в ставок влаштовано трубу отвором 2х1,5 м та довжиною 45,76 м на збірних фундаментах.

Занепокоєння викликає саме стан водоперепускної труби, оскільки є ймовірність її руйнування всередині тіла автодороги.

Всі ці факти негативно впливають на стан земельного полотна в цілому, що може призвести до виникнення його підмиву, руйнування шахтних стінок і нерегульованого витоку води із ставка.

З метою запобігання виникненню надзвичайної ситуації на вищезазначеній ділянці автодороги Київ-Суми-Юнаківка необхідно провести скид води з нижнього ставка, обстеження водоперепускної труби, після чого виготовити проектну документацію з подальшим проведенням ремонтних робіт.

Питання щодо розмиву та руйнування берегів

- *смт Любеч Ріпкинського району (лівий берег р. Дніпро)*

Внаслідок природних процесів переформування берегів р. Дніпро в межах ділянки її лівого берега біля смт Любеч Ріпкинського району спостерігається активне руйнування берега та як наслідок втрата земель. Русло річки в межах даної ділянки поступово зміщується, що призвело до того, що на початку 2009 року воно з'єдналося з озером Симполь. Внаслідок природного прориву і виникнення нового русла річки Дніпро, створилася загроза відходу 660 га земель України до території республіки Білорусь, так як українсько-білоруський кордон проходить по фарватеру річки Дніпро.

В зв'язку з цим в 2009 році був розроблений робочий проект "Захист земель Любецької селищної ради Ріпкинського району Чернігівської області від шкідливої дії вод р. Дніпро (I черга)" та виконано берегоукріплення на ділянці протяжністю 486 м. У 2011 році було запроєктовано II чергу будівництва кріплення довжиною 641 км, фактично було виконано роботи з кріплення берега довжиною 320 м. Фінансування будівництва даного берегоукріплення з 2012 року не здійснювалося.

На даний час відбувається розмив ділянки лівого берега нижче побудованого берегоукріплення і неукріпленої території в межах II черги берегоукріплення.

За період спостережень з 2012 року по 2017 рік на ділянці протяжністю 600 м втрачено 0,4 га території лівого берега. За останні шість років спостережень русло річки змістилось практично на 7 м. Середньобагаторічна швидкість розмиву на даній ділянці становить 1,1 м/рік.

Шляхи вирішення: необхідно завершити берегоукріплювальні роботи II черги та розробити проект і в подальшому виконати роботи по III черзі берегоукріплення.

Орієнтовні обсяги фінансування: 48,0 млн гривень.

Джерела фінансування: державний бюджет.

Кошти на проведення берегоукріплювальних робіт у 2019 році не виділялись.

- *с. Велике Устя Сосницького району (лівий берег р. Десна)*

Водонебезпечна ситуація, що склалась біля с. Велике Устя Сосницького району, викликана високою динамікою руслових процесів на даній ділянці річки протяжністю близько 1 км та поступовим зміщенням русла р. Десна в напрямку автомобільної дороги Сосниця-Шаповалівка та автомобільного мосту через р. Десна. Подальший процес переформування цієї ділянки берегу несе загрозу руйнування частини даної автомобільної дороги та підмиву опор і руйнування автомобільного мосту, а також може призвести до пошкодження міжміських кабелів зв'язку, які перетинають русло річки в цьому місці.

Моніторинг переформування даної ділянки лівого берега р. Десна свідчить про досить активну динаміку. Найбільше планове зміщення русла спостерігається в верхів'ї меандри, в напрямку автодороги. Середньобагаторічна швидкість розмиву на даній ділянці становить 1,4 м/рік.

Шляхи вирішення: необхідно виконати роботи з улаштування берегоукріплювальних шпор з кам'яного накиду, кріплення підводної і надводної частини укусу берега.

Орієнтовні обсяги фінансування: 80 млн гривень.

Джерела фінансування: державний бюджет.

В 2018 році з метою захисту від шкідливої дії вод даної території та об'єктів інфраструктури був розроблений робочий проект «Берегоукріплення р. Десна біля с. Велике Устя Сосницького району Чернігівської області» Проведено процедуру відкритих торгів, визначено підрядника на виконання робіт, розпочато будівництво берегоукріплення довжиною 0,896 м.

Роботи з будівництва берегоукріплення складаються з двох пускових комплексів:

- будівництво десяти кам'яних шпор, цей захід забезпечить більш сприятливі умови для проведення намиву ґрунту при формуванні берегової лінії та укосу берега, а також значно зменшить втрати ґрунту при виконанні гідронамиву;

- формування укосу берега гідронамивом з наступним укріпленням надводної та підводної частини берега між шпорами та кріпленнями місця впадання існуючої притоки в р. Десна.

Станом на 1 січня 2020 року (починаючи з 2018 року) на проведення берегоукріплювальних робіт були виділені кошти в сумі 21 млн 138 тис. гривень.

Роботи по першому пусковому комплексу завершені.

ІХ. Прогноз надзвичайних ситуацій та небезпечних подій

Надзвичайні ситуації та події природного характеру

Найбільш характерними для Чернігівської області надзвичайними ситуаціями та небезпечними подіями природного характеру є пожежі у природних екосистемах, небезпечні процеси і явища геологічного та гідрометеорологічного характеру, також залишається високим рівень медико-біологічних загроз.

За спостереженнями останніх років до найбільших матеріальних збитків та значних затрат на ліквідацію наслідків як правило призводять небезпечні процеси і явища геологічного характеру.

Незбалансована та безсистемна господарська діяльність створила реальні передумови для активного розвитку природних екзогенних геологічних процесів. Ситуація ускладнюється недостатністю фінансування робіт із захисту сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод, населених пунктів від негативної дії зсувних процесів та берегоукріплювальних робіт.

Як і в попередні роки, до характерних гідрометеорологічних явищ, що негативно впливають на енергетику, зв'язок, комунальне господарство, автотранспорт і будівництво області, відносяться сильний дощ, сильний вітер, сильні снігопади і хуртовини тощо.

Останніми роками на території області спостерігаються тривалі періоди сухої погоди, які сприяють виникненню пожеж у природних екосистемах області та їх розповсюдженню на значні території.

Можна спрогнозувати, що, як і в минулі роки, до найбільш ймовірних надзвичайних ситуацій природного характеру можна віднести небезпечні геологічні процеси (руйнування та розмив берегів) та гідрометеорологічні явища (сильний вітер та сильні опади), а також пожежі у природних екосистемах.

Так, у 2019 році зареєстровано 1 резонансну пожежу в природних екосистемах області, пов'язану із пожежею лісового масиву на території Міжріччинського регіонального ландшафтного парку та ДП «Остерський лісгосп» між с. Тужар і с. Косачівка Козелецького району, а також очерету в акваторії Київського водосховища.

Серед медико-біологічних загроз найбільшу небезпеку становлять інфекційні захворювання людей та інфекційні захворювання тварин.

Так, у 2019 році зареєстровано 2 медико-біологічні надзвичайні ситуації, які пов'язані із захворюваністю людей на «вірусний гепатит А» (групові випадки) та отруєнням людей неякісними продуктами харчування (ботулізм).

В порівнянні з 2018 роком кількість надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру у 2019 році залишилась на тому ж рівні.

Останніми роками спостерігається ріст захворюваності на інфекції, керовані засобами специфічної імунопрофілактики, що пояснюється зниженням обсягів профілактичних щеплень. Також, посилюється загроза поширення вірусних та інфекційних захворювань в умовах організованих колективів.

З огляду на тенденції розвитку медико-біологічних загроз у 2020 році слід очікувати збільшення рівня захворюваності на інфекції, керовані засобами специфічної імунопрофілактики, можливі спалахи захворюваності на сальмонельоз, гострі кишкові інфекції та вірусні інфекції, особливо в умовах організованих колективів.

Надзвичайні ситуації та події техногенного характеру

Серед техногенних загроз найбільшу небезпеку для території та населення Чернігівської області становлять хімічна, вибухопожежна та пожежна небезпеки.

У структурі потенційно небезпечних об'єктів (795) за видами небезпек домінують об'єкти вибухопожежної та пожежної небезпеки (90,9%).

Найвища ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій зберігається на складах боєприпасів, вибухопожежо та пожежо небезпечних об'єктах та об'єктах житлово-комунального господарства.

Головна особливість житлово-комунального господарства області є значний знос основного обладнання, наявність повністю амортизованих мереж, інженерних споруд та технологічного обладнання, які фактично не поновлюються.

Такий стан справ призводить до виникнення аварійних ситуацій на об'єктах та мережах життєзабезпечення.

Так, у 2019 році зареєстрована 1 надзвичайна ситуація, пов'язана із порушенням газопостачання в 13 населених пунктах Ніжинського району на тривалий час.

До значних людських втрат та травмування призводять дорожньо-транспортні пригоди та побутові пожежі, на які припадає 46,2% від загальної кількості небезпечних подій.

Так, у 2019 році зареєстровано 1 надзвичайну ситуацію, пов'язану із пожежею в приватному секторі та 1 надзвичайну ситуацію, пов'язану із дорожньо-транспортною пригодою.

Виходячи з вище сказаного, можна передбачити, що рівень аварійності на об'єктах і мережах життєзабезпечення залишиться досить високим, а по кількісним показникам домінуватимуть дорожньо-транспортні пригоди та побутові пожежі.

Х. Висновки і пропозиції щодо покращення стану захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру та шляхів вирішення актуальних проблем техногенної та природної безпеки

Ризики надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру з роками невпинно зростають, тому забезпечення захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій є одним з найважливіших завдань держави.

Актуальність проблеми забезпечення природно-техногенної безпеки населення і територій зумовлена тенденціями зростання втрат людей і шкоди територіям, що спричиняються небезпечними природними явищами, промисловими аваріями і катастрофами.

Важливими чинниками функціонування системи цивільного захисту є:

- підвищення ефективності превентивних заходів захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій на принципах пріоритетності завдань щодо рятування життя та збереження здоров'я людей;
- вчасне й повне виконання регіональних і місцевих програм;
- накопичення матеріальних резервів усіх рівнів для проведення першочергових відновлювальних робіт;
- удосконалення інформаційного забезпечення у сфері цивільного захисту;
- навчання керівного складу та органів управління, підготовка сил і населення до дій в умовах загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, особливого періоду, воєнного та надзвичайного станів.

З метою попередження прогнозованих нещасть, зниження числа втрат населення й розмірів матеріального збитку у випадку їхнього виникнення, підвищення ефективності державного регулювання діяльності ЄДСЦЗ у наступному році необхідно забезпечити:

- реалізацію державної політики у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру;
- реалізацію заходів цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту Чернігівської області на 2016-2020 роки;
- створення необхідної кількості підрозділів місцевої пожежної охорони відповідно до розрахунків (нормативний час прибуття до місця виклику у сільській місцевості не повинен перевищувати 20 хвилин);
- популяризацію культури безпеки життєдіяльності, моральних норм і норм прийнятної поведінки, спрямовані на підтримання самодисципліни, як мети підвищення рівня безпеки;
- вдосконалення системи моніторингу та прогнозування, зокрема явищ конвективного характеру (шквалів, сильного вітру, граду, злив), що несуть найбільші загрози для функціонування господарського комплексу регіону, життєдіяльності населення;
- вирішення проблем об'єктів та мереж життєзабезпечення:
  - збільшення обсягів робіт з капітального ремонту житлових будинків;
  - ліквідація аварійного та ветхого житла;
  - приведення у задовільний технічний стан існуючої системи автоматичного протипожежного захисту в будинках підвищеної поверховості;

- збільшення обсягів робіт з обслуговування і ремонту житла з застосуванням новітніх енергозберігаючих технологій і матеріалів;
- приведення зон санітарної охорони та водоохоронних зон джерел питного водопостачання до нормативних вимог, забезпечення дотримання їх режимів;
- ремонт та заміна водопровідних та каналізаційних мереж;
- ремонт та реконструкція водопровідних насосних станцій;
- оновлення та реконструкція каналізаційних насосних станцій;
- реконструкція каналізаційних очисних споруд з метою зменшення обсягів неочищених та недостатньо очищених стічних вод, що скидаються у навколишнє природне середовище;
- проведення ремонту та утримання міських та сільських мереж протипожежного водопостачання у належному технічному стані;